

ARKEOLOGISK OVERVÅKNING/UNDERSØKELSE

Storhamargata 124, Hamarkaupangen,
Hamar kommune, Hedmark

Hilde Rigmor Amundsen og Nora Front Furan

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)
 Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo
 Telefon: 23 35 50 00
www.niku.no

Tittel ARKEOLOGISK OVERVÅKNING/UNDERSØKELSE Storhamargata 124, Hamarkaupangen, Hamar kommune, Hedmark	Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 56/2018	Publiseringsdato 01.11.2018
	Prosjektnummer 1020834, 1021091 og 1021344	Oppdragstidspunkt 8.8.2017–30.8.2018
	Forsidebilde Oversiktsfoto Storhamargata 124 mot S. Foto: Cf53321 NIKU 0001	
Forfatter(e) Hilde Rigmor Amundsen og Nora Front Furan	Sider 60	Tilgjengelighet Åpen
	Avdeling Arkeologi	

Prosjektleder Nora Front Furan
Prosjektmedarbeider(e) Hilde Rigmor Amundsen
Kvalitetssikrer Egil Lindhart Bauer

Oppdragsgiver(e) Riksantikvaren

<p>Sammendrag</p> <p>Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) utførte i perioden 08.08.2017 til 30.08.2018 en arkeologisk overvåking/undersøkelse i forbindelse med graving for en rekke tiltak på eiendommen Storhamargata 124, gnr. 1/ bnr. 953, Hamar kommune, Hedmark. De tre tiltakene har ulike prosjektnummer, men omfatter samme eiendom og tiltakshaver. Resultatene av undersøkelsene er derfor presentert samlet i denne rapporten. På tross av omfattende gravearbeid, ble det avdekket få kulturminner innenfor eiendommen, og da kun i form av sporadiske samlinger av kokstein. Det ble ikke gjort funn av gjenstander eller annet som kunne gi mer informasjon om stedet i middelalderen.</p>
--

Emneord Kokstein, middelalderbyen Hamar, Storhamargata

Avdelingsleder

Lise-Marie Bye Johansen

Forord

I perioden 8.8.2017 til 30.8.2018 utførte Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) en arkeologisk overvåking/undersøkelse i forbindelse med graving for flere tiltak innenfor villaeiendommen Storhamargata 124, gnr. 1/ bnr. 953, Hamar kommune, Hedmark. NIKU takker for samarbeidet med alle involverte parter.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	7
2	Tiltakets omfang.....	10
2.1.1	Prosjekt HUS (NIKU-prosjektnummer 1020834).....	10
2.1.2	Prosjekt GRØFT (NIKU-prosjektnummer 1021091).....	11
2.1.3	Prosjekt TRAFGRØFT (NIKU-prosjektnummer 1021344).....	13
3	Faglige forhold.....	13
4	Metode og gjennomføring.....	15
5	Resultater.....	20
5.1	Prosjekt HUS (NIKU-prosjektnummer 1020834).....	20
5.1.1	Tiltak 1 - V-tilbygg – arkeologisk overvåking.....	20
5.1.2	Tiltak 2 - Ø-tilbygg – arkeologisk overvåking.....	24
5.1.3	Tiltak 3 - Garasjen – arkeologisk overvåking.....	27
5.2	Prosjekt GRØFT (NIKU-prosjektnummer 1021091).....	29
5.2.1	Tiltak 4 - Vestre grøft inkl. gasstank – arkeologisk overvåking.....	30
5.2.2	Tiltak 5 - Søndre grøft – arkeologisk overvåking.....	31
5.2.3	Tiltak 6 - Østre grøft – arkeologisk overvåking.....	35
5.2.4	Tiltak 7 - Drenering langs husets S-side – arkeologisk overvåking.....	37
5.2.5	Tiltak 8 - Drenering langs husets N-side – arkeologisk overvåking.....	38
5.3	Prosjekt TRAFGRØFT (NIKU-prosjektnummer 1021344).....	40
5.3.1	Tiltak 9 – Trafogrøft – arkeologisk overvåking og dokumentasjon av kulturlag.....	40
5.4	Sammenfatning og konklusjon.....	46
6	Litteratur.....	47
7	Vedlegg.....	50
7.1	Kart, oversikt.....	50
7.2	Kart, detalj.....	51
7.3	Profiltegning, trafogrøft.....	52
7.4	Fotoliste.....	53

1 Innledning

Anderssen + Fremming AS, Sivilarkitekter MNAL, Hamar v. Gary Parkes søkte, via Hedmark fylkeskommune, Riksantikvaren om dispensasjon fra Lov om kulturminner av 9. juni 1978 for gravearbeider i forbindelse med oppføring av nye tilbygg til eksisterende bolig samt garasje tilhørende Storhamargata 124 på Hamarkaupangen, Hamar kommune. Tiltakshaver var John Niclas Hage. Riksantikvaren mottok søknaden 8.2.2016. NIKU ble bedt om å utarbeide forslag til prosjektbeskrivelse og budsjett 19.4.2016, og leverte dette til Riksantikvaren 4.5.2016 (NIKU-prosjektnummer 1020834). Riksantikvaren fattet vedtak i saken 12.5.2016 (RA-ref. 16/00271-6).

Før oppstart i felt ble det sendt en ytterligere søknad, om graving for utgang fra underetasje, drenering av bolig og graving av diverse grøfter. Riksantikvaren mottok søknaden fra Gary Parkes 8.7.2016 (supplert senest 18.4.2017), og NIKU ble bedt om å utarbeide forslag til prosjektbeskrivelse og budsjett 27.4.2017. NIKU leverte dette til Riksantikvaren 24.5.2017 (NIKU-prosjektnummer 1021091). Riksantikvaren fattet vedtak i saken 13.6.2017 (RA-ref. 16/00271-20). Begge tiltak ble vurdert som mindre, private tiltak i henhold til rundskriv *T-02/2007 Dekning av utgifter til arkeologiske arbeider ved mindre, private tiltak*. Staten skulle dermed dekke utgiftene til undersøkelsen.

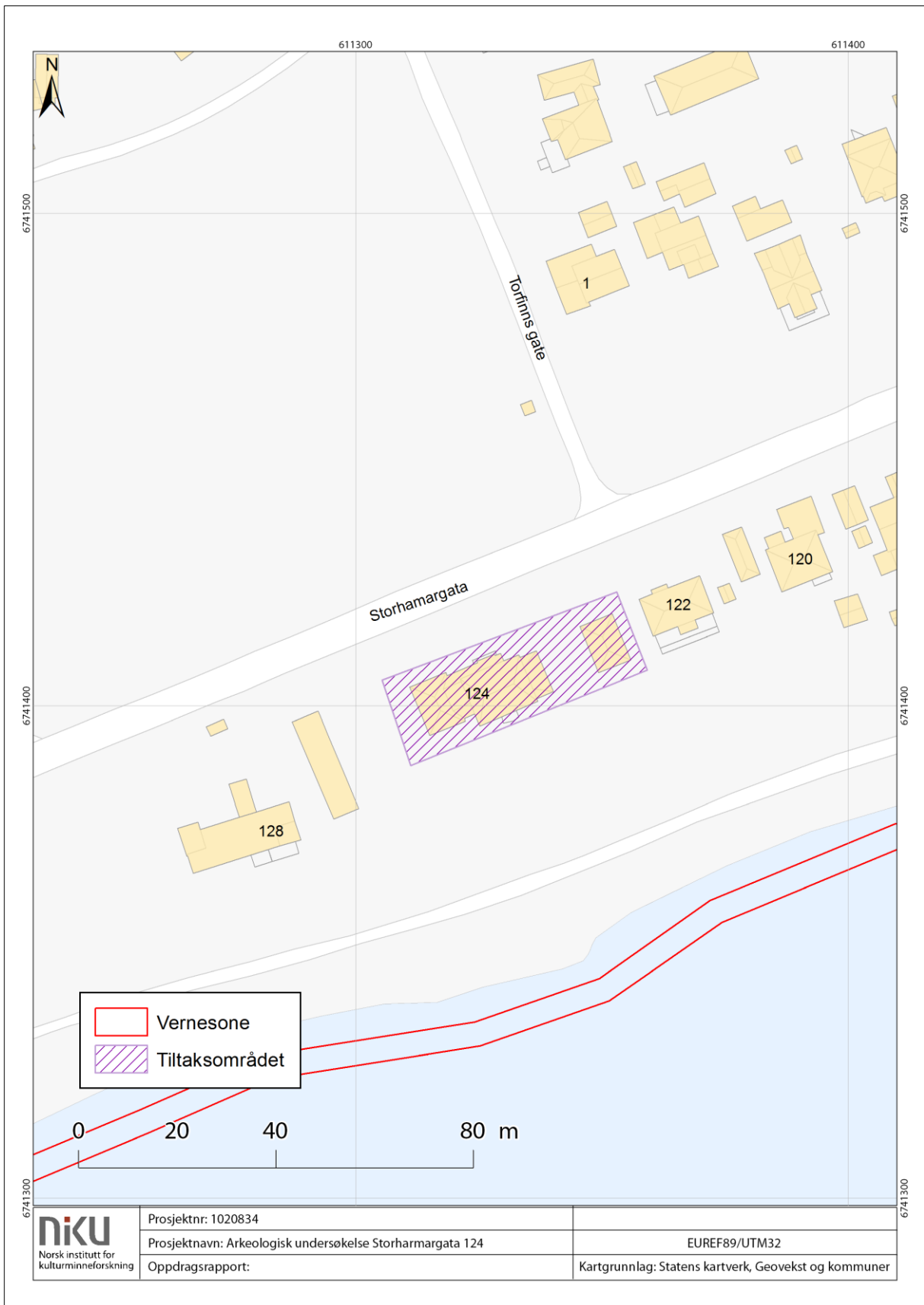
Riksantikvaren mottok en tredje søknad ved Gary Parkes datert 15.5.2018 vedrørende tillatelse til graving av en ny grøft for kabler tilknyttet eksisterende trafostasjon, som ville følge en eksisterende trasé. Samtidig skulle det graves langs Kringkastingsjordet (NRK-tomta), der tidligere undersøkelser har vist at det er potensial for funn av automatisk fredete kulturminner. NIKU ble bedt om å utarbeide forslag til prosjektbeskrivelse og budsjett 29.5.2018. NIKU leverte dette til Riksantikvaren 6.6.2018 (NIKU-prosjektnummer 1021344). Riksantikvaren fattet vedtak i saken 13.6.2018 (RA-ref. 16/00271-25). Tiltaket ble vurdert som mindre, privat tiltak i henhold til rundskriv T-02/2007, jfr. ovenstående.

De tre tiltakene har ulike prosjektnummer, men omfatter samme eiendom og tiltakshaver. Resultatene av undersøkelsene er derfor presentert samlet i denne rapporten, og er inndelt i delprosjekter/-avsnitt. Det ene prosjektet, her benevnt *Prosjekt HUS*, omfatter overvåking i forbindelse med riving av to eksisterende tilbygg til bolighuset for oppføring av nye tilbygg samt riving av eksisterende garasje for oppføring av ny (NIKU-prosjektnummer: 1020834). Det andre prosjektet, her benevnt *Prosjekt GRØFT*, omfatter overvåking av tre grøfter innenfor og i tilknytning til eiendommen samt to mindre grøfter for drenering rundt hovedhuset og eksisterende kjeller (NIKU-prosjektnummer: 1021091). Det tredje prosjektet, her benevnt *Prosjekt TRAFGRØFT*, omfatter overvåking og utgraving/dokumentasjon av kulturlag i trafogrøft omsøkt i 2018 (NIKU-prosjektnummer: 1021344).

Tiltaksområdet, Storhamargata 124 (kart figur 1 og 2), ligger sentralt innenfor den middelalderse Hamarkaupangen (ID 88381, kulturminnedatabasen Askeladden), og med kort avstand til det geistlige sentrum i middelalderens Hamar med blant annet bispeborg, domkirke og klosterbygninger. Videre ligger Storhamargata 124 vis-à-vis den såkalte NRK-tomta, med bevarte kulturlag fra middelalder og en rekke gjenstandsfunn, blant annet mynt fra 1200-tallet, funnet under undersøkelser i 2011.

Figur 1: Oversiktskart Hamarkaupangen med Storhamargata 124 markert. NRK-tomta er den åpne tomten på nordsiden av Storhamargata, vis-à-vis tiltaksområdet. Kart tatt fra prosjektbeskrivelsen for prosjekt 1020834.

Figur 2: Kart over tiltaksområdene, Storhamargata 124, med gateløp og naboeiendommer. NRK-tomta i nord, avgrenset av Torfinns gate i øst. . Kart tatt fra prosjektbeskrivelsen for prosjekt 1020834.

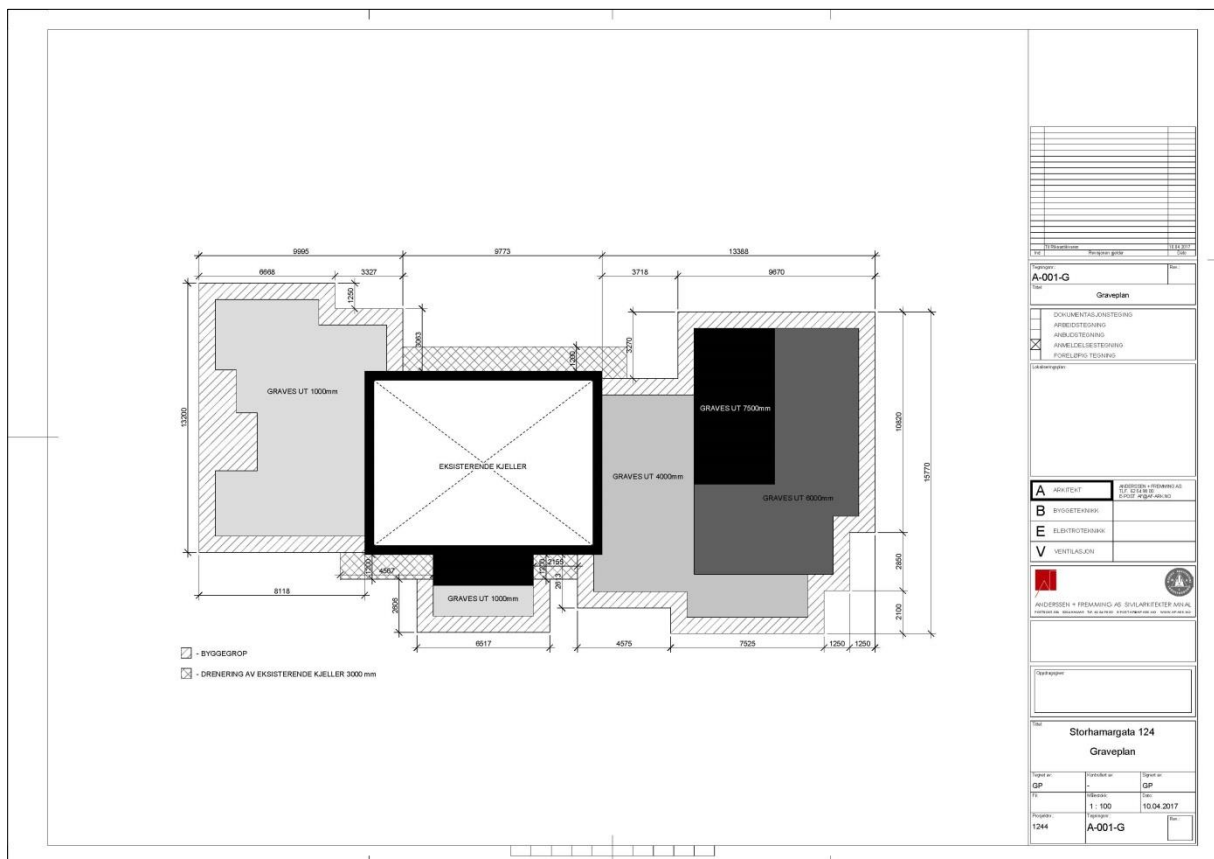
2 Tiltakets omfang

Følgende beskrivelser av tiltaket er inndelt i tre delprosjekter: *Prosjekt HUS*, *Prosjekt GRØFT* og *Prosjekt TRAFGRØFT*.

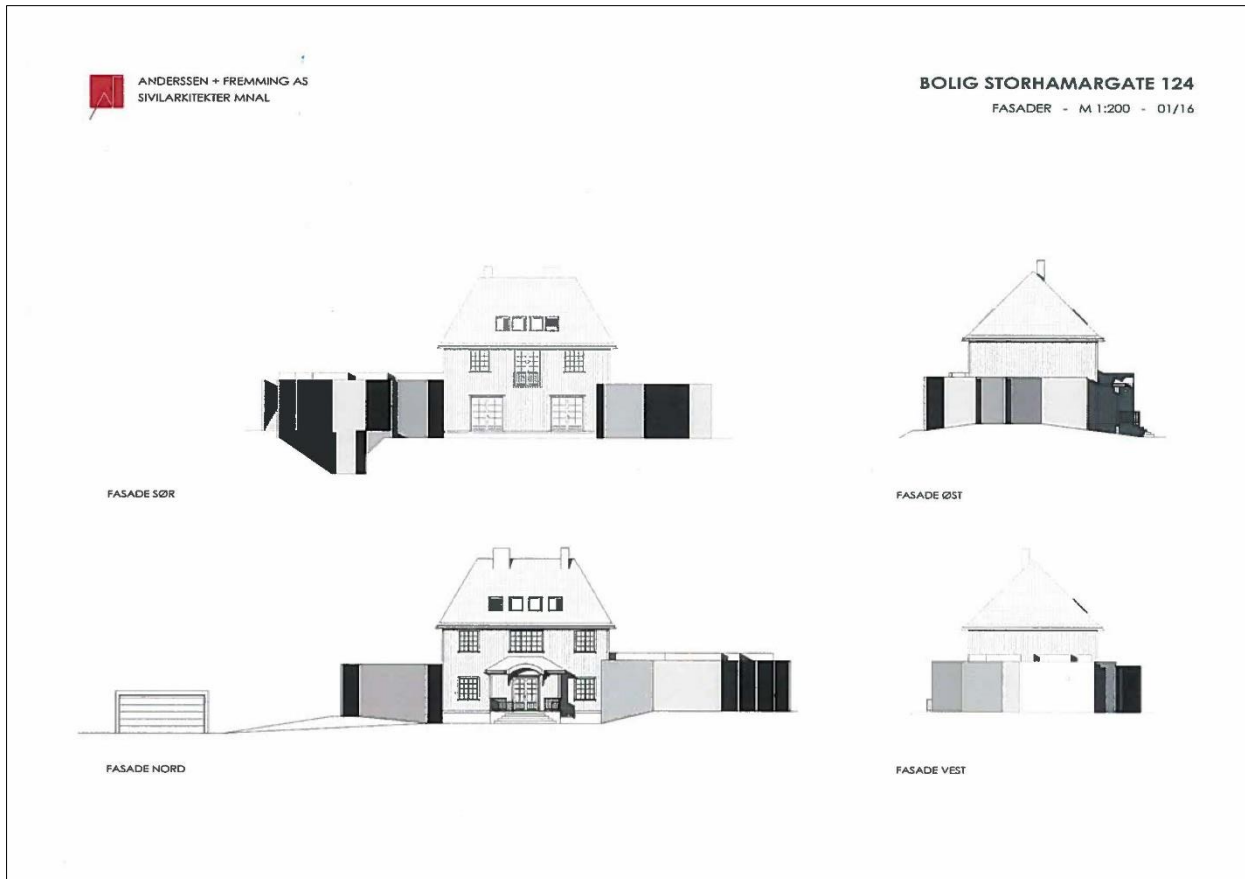
2.1.1 Prosjekt HUS (NIKU-prosjektnummer 1020834)

Det var søkt om å få rive sidefløyene til huset, bygge nye tilbygg på hver side av hovedbygningen, samt oppføre ny garasje som skulle erstatte den som var der fra før. De ulike tiltakene ville innebære dels betydelig gravearbeid. I tillegg skulle det graves for utgang fra underetasje, drenering av bolig og graving av diverse grøfter relatert til boligutbyggingen.

Storhamargata 124 er en villa i tre oppført på 1920-tallet, med to etasjer og høyt valmet tak. De to eksisterende tilbyggene/sidefløyene på husets vest- og østside, her benevnt hhv. V-tilbygg og Ø-tilbygg, er oppført først på 2000-tallet. Det skal bygges nye tilbygg med en noe større grunnflate enn de gamle. De nye tilbyggene vil stort sett ha ett plan over bakken, flate tak og vil utformes i et modernistisk arkitekturuttrykk med betong og glass. Store nye kjellerarealer sprenses ut under nye tilbygg, og det er bl.a. prosjektert svømmebasseng og takterrasse for det nye V-tilbygg. Både eksisterende og nye tilbygg ligger langs terrengformen. Eksisterende garasje ligger på østsiden av eiendommen, like øst for Ø-tilbygg. Også denne rives som en del av tiltaket, med formål å oppføre en ny garasje på samme sted. Se illustrasjoner figur 3 og 4.

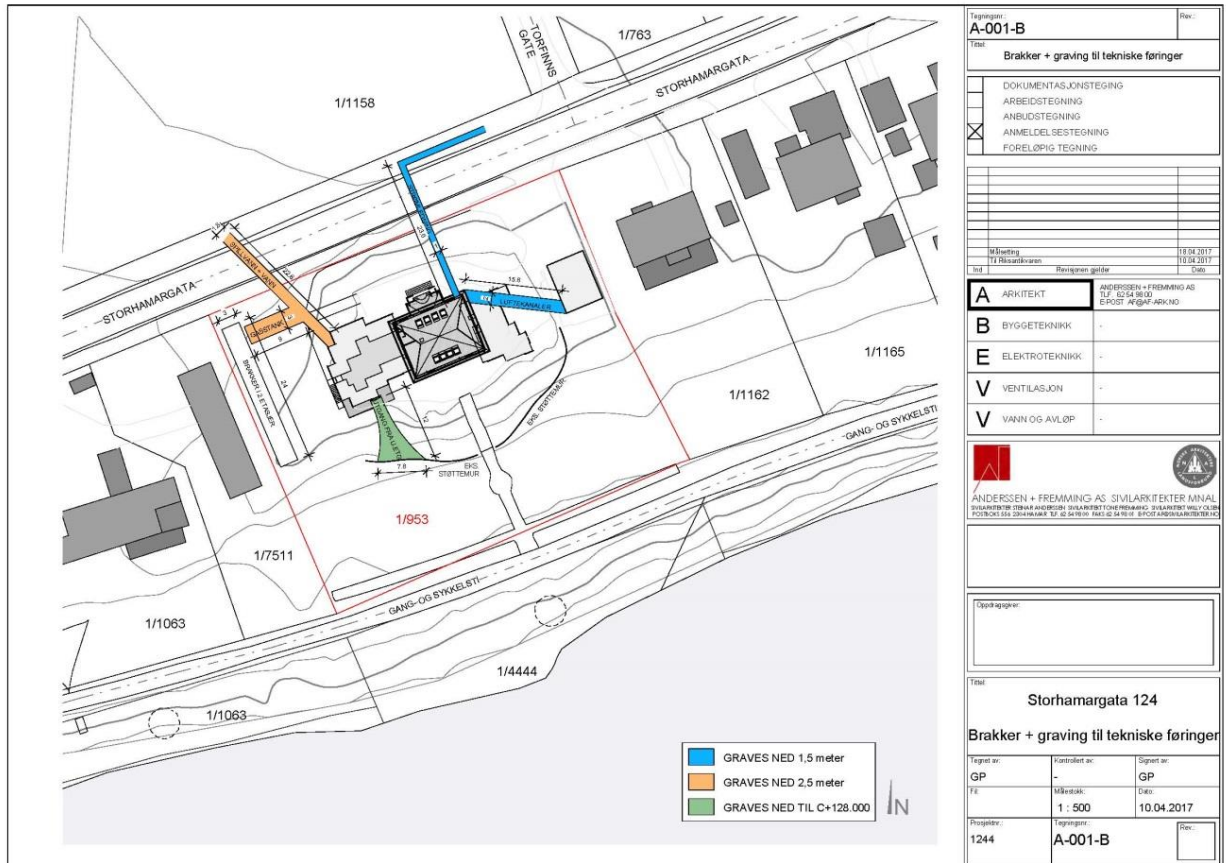
Figur 3: Prosjekt HUS; tiltak 1 – V-tilbygg (til høyre i figur), tiltak 2 – Ø-tilbygg (til venstre i figur). Tiltak 3 - Garasjen vises ikke i figuren, men ligger øst for Ø-tilbygg. Prosjekt GRØFT; tiltak 7 og 8 - områdene for drenering av eksisterende kjeller langs hovedhusets S- og N-side er kryss-skravert. Illustrasjon: Anderssen + Fremming Sivillarkitekter MNAL AS.

Figur 4: Prosjekt HUS; tiltak 1 – V-tilbygg (største byggegrupp Fasade sør, Fasade nord, Fasade øst), tiltak 2 – Ø-tilbygg (minste byggegrupp Fasade sør, Fasade nord, Fasade vest). Tiltak 3 – Garasjen (angitt øst i Fasade nord). Illustrasjon: Anderssen + Fremming Sivilarkitekter MNAL AS.

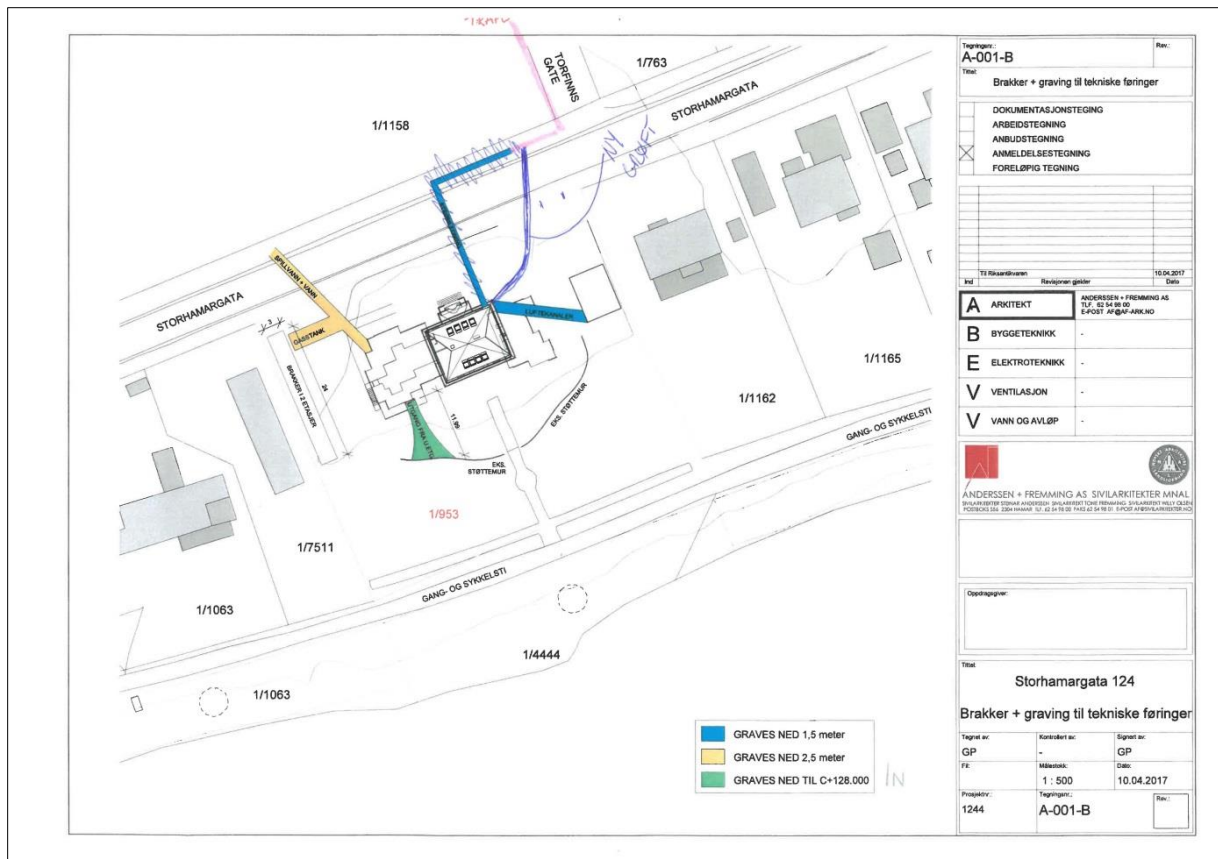
2.1.2 Prosjekt GRØFT (NIKU prosjektnummer 1021091)

Det omsøkte tiltaket bestod av graving for utgang fra underetasje, drenering av bolig og graving av diverse grøfter samt gasstank, jamfør vedlagte tegning i hht. graveplan fra Gary Parkes i Anderssen + Fremming AS, datert 8.7.2016 og 18.4.2017 (Riksantikvarens brev av 13.6.2017). Se illustrasjon figur 5 for de tre aktuelle grøftene samt illustrasjon figur 3 for drenering. NIKU har utført arkeologisk overvåking av gravearbeidene tilknyttet disse tiltakene; grøftene er inndelt i tre tiltak (4, 5, 6), mens dreneringen av bolig utgjør to tiltak (7, 8).

Figur 5: Prosjekt GRØFT; tiltak 4 – Vestre grøft (oransje farge), tiltak 5 – Søndre grøft (grønn farge). tiltak 6 – Østre grøft/opprinnelig plan (blå farge). For tiltak 7 og 8 – drenering langs husets S- og N-side, se Figur 11. Illustrasjon: Anderssen + Fremming Sivillarkitekter MNAL AS.

Traseen til den østre grøfta (blå farge) ble noe endret i løpet av feltperioden, figur 6, og grøfta ble også smalere og grunnere enn først antatt.

Figur 6: Prosjekt GRØFT: Tiltak 6 - Ø-grøft: undersøkt kabelgrøft markert med blå tusj (eldre løsning med blå farge) og Tiltak 9 – Trafogrøft (markert med rosa farge). Illustrasjon: Anderssen + Fremming Sivillarkitekter Mnal As.

2.1.3 Prosjekt TRAFGRØFT (NIKU-prosjektnummer 1021344)

Prosjektet ble utført som et tilleggsoppdrag i juni 2018. Grøfta skulle anlegges for kabel fra huset til eksisterende trafostasjon, på NRK-tomta vest for Torfinnsgate Den undersøkte traseen er markert med rosa farge i kartet figur 6 over. Undersøkelsen inngår som tiltak 9 i denne rapporten.

3 Faglige forhold

Hamarkaupangen med kongsgård ble etablert på 1000-tallet, trolig i regi av Harald Hårdråde. I 1152–53 ble Hamar bispedømme opprettet. Domkirken sto ferdig rundt år 1200, men det har mest sannsynlig stått en eldre kirke på stedet tidligere. Hamarkaupangen var et viktig sentrum fram til Reformasjonen i 1537 e.Kr. da Hamar bispedømme ble en del av Oslo bispedømme. Etter Reformasjonen mistet kaupangen sin funksjon som administrativt senter for kirke og stat. Domkirken ble ødelagt og brent i 1567. Dagens by, Hamar, ble opprettet i 1848 og plassert like i nærheten av den gamle middelalderbyen.

Skriftlige kilder, i første rekke Hamarkrøniken fra 1500-tallet, gir innblikk i bosetningen på Hamar i middelalderen. I følge Hamarkrøniken har bebyggelsen vært relativt åpen med mange frukthager. Flere gateløp nevnes også, blant annet Biskopstretet som skal ha gått fra sjøen mellom kannikenes område og Olavsklosteret, mellom Bispeborgen og Domkirken, og videre nordover. Klosterstretet skal ha gått parallelt med stranden, sør for Bispeborgen og østover. Det skal ha vært sjøboder og brygger tilknyttet gårdene ved Klosterstretet (Müller 1999).

Vår kunnskap om og oversikt over bebyggelsen på Hamarkaupangen er mangelfull, mye fordi mesteparten av området befinner seg i private hager og derfor har vært utsatt for mange ulike tiltak som har perforert eller fjernet kulturlagene (Johannessen og Eriksson 2015). De kulturlagene som er registrert er ofte svært tynne og med et nedbrutt organisk materiale. Erosjon og oversvømmelser fra Mjøsa har også vært negative faktorer i så måte. Det er funnet få rester av bygninger og andre anlegg, men det er i deler av forminneområdet påvist en del kokstein, såkalt «bryggestein». Det er samlet inn store mengder løsfunn av metallgjenstander, spesielt langs stranden og i Mjøsa, men også innenfor ulike deler av kaupangområdet på land. Av større undersøkelser nevnes utgravningene av kirkegården til Domkirken i 1991–92, hvor i alt 1000 individer ble fremgravd (Pedersen 1999, Sellevold 2001). I perioden 1947 til 1963 ble Bispeborgen utgravd, hvor ringmur og flere bygninger tilhørende steinanlegget fra 1200-tallet ble avdekket. Supplerende undersøkelser ble foretatt på 1990-tallet (Sæther 1995, 2005, 2009). På det såkalte Kringkastingsjordet (NRK-tomta), nord for tiltaksområdet, er det foretatt flere undersøkelser, sist i 2011 (Sæther 2011). Det har blitt avdekket et omfattende koksteinslag samt et humuslag, og gjort funn av en dobbeltkam fra slutten av 1100-tallet og begynnelsen av 1200-tallet, og en mynt fra ca. 1290.

Det er foretatt flere mindre arkeologiske undersøkelser innenfor villastrøkene øst for selve Domkirkeodden de seneste årene. Dette er områder der det var vanlige bolighus, verksteder mm. i middelalder (Sæther 1995). I nærområdet til Storhamargata 124 ble det funnet enkelte skjorbrente stein av «bryggesteinstypen» innenfor Storhamargata 116 i 2013. Funnene er tolket som bosetningsspor fra middelalder, men det er mulig at bryggesteinene lå i redeponerte/forflyttete masser (Amundsen 2013). På samme eiendom ble det foretatt en arkeologisk undersøkelse i 2011, uten at det ble gjort funn (Johansen 2011a). I 2010 ble det gravd for nybygg tilhørende Storhamargata 114b. Det ble påvist et kulturlag, men ingen sikre funn fra middelalder (Johansen 2011b). Innenfor Hallvardsgate 12 ble det i 2012 foretatt overvåking av dreneringsarbeid for en kjeller. Her ble det avdekket deler av et kulturlag, sannsynligvis fra middelalder, bestående av bryggestein og noe kullblandet jord (Amundsen 2012). I 2010 ble det foretatt overvåking i forbindelse med graving for renovering av vann- og avløpsledning og drening ved hovedhuset på Korsgata 36. Det ble påvist et middelaldersk kulturlag med bryggestein, biter av rød teglstein, kullblandet jord samt to ubrente dyrebein (Amundsen og Molaug 2010). I Bispegata er det foretatt flere undersøkelser, senest i Bispegata 35 i 2016 der det ble påvist bryggestein, ubrente dyrebein og gjort metallfunn, deriblant en liten pilspiss av jern, samt slagget etc. som tyder på bosetning og aktiviteter i middelalder (Amundsen og Hafsal 2016; Brendalsmo 2007).

Storhamargata 124 ligger på en høyderygg som går parallelt med Mjøsas strandlinje. I følge Hedmark fylkeskommune (brev datert 8.2.2016) er det tidligere, i forbindelse med arkeologisk overvåking, påvist en del fjell både innenfor denne og andre eiendommer som ligger på samme høyderygg. Det ble foretatt arkeologisk overvåking av gravearbeid innenfor eiendommen i 2005, i forbindelse med oppføring av eksisterende garasje/bod. Det ble ikke påvist kulturlag eller andre automatisk fredete kulturminner. Samme negative resultat var tilfelle for en undersøkelse innenfor naboeiendommen Storhamargata 122. Utfra dette anså fylkeskommunen at det var begrensede muligheter for at de omsøkte tiltakene ville komme i berøring med bevarte kulturlag. Den vestligste delen av tiltaksområdet ble vurdert til å ha størst potensial, som nevnt over. Det er også utført arkeologisk overvåking innenfor naboeiendommen mot vest, Villa Riise (Storhamargata 126, 128), i forbindelse med nybygg, uten at det ble påvist kulturminner (brev fra Riksantikvaren datert 13.6.2017). I følge samme brev fra

Riksantikvaren angis det at det er påtruffet rester etter kulturlag på det flater partiet sør på den gjeldende tomte, jamfør opplysninger fra Hedmark fylkeskommune.

Forøvrig anså fylkeskommunen at det meste av terrenget rundt huset som ville bli berørt av tiltaket allerede var omrotet og/eller bestod av tilført masse. Det skal her tilføyes at det ble gjort funn av enkelte bryggestein innenfor Storhamargata 116, lenger øst, ved en arkeologisk undersøkelse i 2013 (Amundsen 2013), jamfør ovenstående. Dette indikerer at spredningen av middelalderske kulturlag og funn innenfor villastrøkene ikke er entydig; med andre ord er det vanskelig å angi potensiale på generelt grunnlag, som for eksempel avstanden til selve Domkirkeodden.

Problemstillingene for alle tre prosjekter omhandlet i hovedsak hvorvidt det fantes kulturminner innenfor eiendommen og om disse lå *in situ*. I tillegg var det spørsmål om hva slags aktiviteter eventuelle levninger kunne vitne om. Etter endt undersøkelse er det tydelig at det er lite bevart av arkeologi på eiendommen, og at det som finnes i all hovedsak er kokstein. Kokstein kan kobles til matlaging og ølbrygging, og man har siden dumpet «ferdig brukte» steiner. Disse har dels blitt blandet med moderne påførte masser, slik tilfellet var ved graving for garasjen, men er også avdekket i en sikker kulturlagskontekst ved graving for trafogrøft på NRK-tomta. Det er med andre ord både påvist levninger fra middelalderen i omrotete masser og i en sikker kulturlagskontekst. Et annet spørsmål i forkant av undersøkelsene gikk på bevaringstilstand, og for alle tiltakene kan det konkluderes med at bevaringsforholdene har vært dårlige; det er tørre masser som i hovedsak ikke har bevart organiske levninger man kan forvente innenfor en middelalderbykontekst, slik som dyrebein og lær.

4 Metode og gjennomføring

NIKUs oppdrag har bestått av arkeologisk undersøkelse med overvåking og utgraving/dokumentasjon av middelalderske kulturlag innenfor Storhamargata 124. Feltarbeidet ble utført i perioden 8.8.2017 til 30.8.2018. Arkeolog Hilde Rigmor Amundsen hadde ansvaret for feltundersøkelsen. Arkeolog Nora Front Furan har vært prosjektleder, og har stått for prosjektforberedelser og løpende saksbehandling. Furan vikarierte for Amundsen som feltleder 15.–16.5.2018. Amundsen har utført etterarbeid og utarbeidet rapporten, og Furan har bistått i dette arbeidet.

Tiltakshaver, representert ved Gary Parkes i Anderssen + Fremming AS, Sivilarkitekter MNAL på Hamar, hadde utarbeidet en graveplan for tiltaket, inklusive illustrasjoner med tegninger/foto. Graveplanen har vært grunnlag for arbeidene tilknyttet tiltaket, som riving, graving, rørleggerarbeid, fundamentering etc. Det ble gjort enkelte endringer og justeringer underveis i arbeidene. De arkeologiske undersøkelsene ble tilpasset den generelle fremdriften, spesielt med hensyn til gravearbeidene med gravemaskin, og feltarbeidet ble utført samtidig med grunnarbeid innenfor undersøkelsesområdet. Utførende maskinentreprenører i felt var Dobloug entreprenører AS, mens Vegdekke sto for praktisk prosjektkoordinering. Det har vært god dialog og godt samarbeid ved avtaler om tidspunkt for arkeologisk feltarbeid knyttet til de ulike tiltakene. Av og til ble det likevel en del venting i felt på grunn av ulike arbeidsoperasjoner som måtte utføres før graving kunne finne sted, men dette har ikke utgjort mye tid samlet sett. Det er ikke ført ventetid i noen av de tre prosjektene.

Grunnet logistikk knyttet til blant annet rekkefølgen i utførelsen av de ulike tiltakene, har det arkeologiske feltarbeidet stukket seg over tid, fra oppstart i felt 8.8.2017 til 30.8.2018. Det var enkelte

fulle dager i felt, men flest korte dager på noen få timers varighet for å sjekke forholdene under gravings gang. Amundsen er bosatt i nabokommunen Stange, noe som lettet tidsbruken med hensyn til kort reisetid og fleksibilitet til/fra felt.

Arkeolog har fulgt storparten av gravearbeid innenfor tiltaksområdet. Det ble gravd forsiktig med gravemaskin, og brukt skuffe med flatt skjær og rotortilt. Tiltaksområdet ble dokumentert i form av skriftlige beskrivelser, tegning av én profil med middelaldersk kulturlag, foto og digital innmåling. Automatisk fredete kulturlag (innenfor *Prosjekt TRAFGRØFT*) ble fjernet ved arkeologisk utgravning ved hjelp av graveskje og krafse. Nødvendig arkeologisk dokumentasjon ble utført fortløpende. Igjenfylling fant sted etter at de arkeologiske undersøkelsene var ferdige, og tiltaksområdet var kartfestet.

Da det potensielt kunne påtreffes automatisk fredete kulturminner i forbindelse med alle tiltak, ble det gravd forsiktig og etter arkeologens rettleiding, medregnet perioder med kortere stans i gravearbeidet til kontroll, dokumentasjon og digital innmåling av arkeolog. Gravearbeidet er utført i tråd med Riksantikvarens vedtak.

Dokumentasjon er utført i form av beskrivelser av de ulike tiltakene med lag og lagfølger, mulige funn, foto og GPS-CPOS-innmåling. Det ble ikke ansett som nødvendig med en mer grundig dokumentasjon utover dette. Grøftene som ble overvåket ble målt inn, men på grunn av tekniske problemer måtte enkelte av tiltakene kartfestes etter manuelle målinger (oppskrutting, tommestokk). Dette gjelder tiltak 2 Østre tilbygg, tiltak 6 Østre grøft og tiltak 9 Trafogrøft. Disse grøftenes geometri er derfor å regne som omtrentlig.

Bilder av eiendommen følger nedenfor.

Figur 7: Undersøkesområdet sett fra Storhamargata (gateløpet). Inngangspartiet til dagens villa Storhamargata 124. Mot S. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0001

Figur 8: Undersøkellesområdet sett fra nedsiden av hagen, inkl. V-tilbygg, mens Ø-tilbygg er skjult av trær og busker. Mot N. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0005

Figur 9: Undersøkellesområdet: villaen med del av garasjen i øst. Mot V-NV. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0014

Figur 10: Undersøkelsesområdet: hageanlegget sør for villaen med vid Mjøsutside. Mot S (foto tatt fra plattform bak villaen). Foto-nr: Cf53321_NIKU_0007

Figur 11: Undersøkelsesområdet: V-tilbygg, riving påbegynt. Fjell i dagen i forkant. Mot N-NØ. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0010

Figur 12: Undersøkellesområdet: Ø-tilbygg, innvendig riving. Mot V. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0004

Figur 13: Undersøkellesområdet: Garasjen, bak østre inngangsport til eiendommen. Mot S. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0003

5 Resultater

5.1 Prosjekt HUS (NIKU-prosjektnummer 1020834)

NIKU har utført arkeologisk overvåking av rive- og gravearbeidene for de to tilbyggene og garasjen, inndelt i tre tiltak (nr. 1, 2 og 3) beskrevet i det følgende, samt kart i vedlegg 7.2.

5.1.1 Tiltak 1 - V-tilbygg – arkeologisk overvåking

Rivearbeidene for fjerning av eksisterende vestre tilbygg til bolighuset var relativt omfattende. Det ble gravd en dyp byggegrop for fundamentering for etablering av nye rom i en utvidet kjeller/underetasje i det nye tilbygget som skal oppføres på samme sted, med blant annet svømmebasseng.

Den arkeologiske overvåkingen av byggegropa ble utført i perioden 8.8.–7.9.2017. Arbeidene ble ikke fulgt kontinuerlig, men i form av sjekk av fremdriften gjennom flere dager innenfor denne perioden. Ved endt utgravning var byggegropa omlag 19 m Ø–V og 22 m N–S og over syv m dyp.

Oppstart av riving av eksisterende V-tilbygg innenfor ytre betong-/grunnmur med gravemaskin ble overvåket første feltdag. Fra 10.8.2017 begynte overvåkingen av graving av byggegropa nedover innenfor flaten og betong-/grunnmuren, hvor det tidligere hadde vært boligrom. Det ble fjernet tregulv, rør mm. I SØ-del av byggegropa var det rester etter et tykt fundamentrør til en gammel terrasse eller liknende, se figur 15.

Overvåkingen fortsatte i dagene 21.–23.8.2017. På dette tidspunkt var grunnmuren av betong rundt tilbygget revet, og oppgraving og fjerning av fyllmasser ned mot undergrunnen var i gang. I store deler av byggegropa ble fast fjell og store steinblokker knust og fjernet med gravemaskin. Det ble anlagt en midlertidig profil langs SØ-delen av byggegropa, som grenset opp mot det opprinnelige hageanlegget med små buskfuurer i ytterkant (kantstein som markerte hageanlegget samt et dekke av brustein var på det tidspunktet fjernet, senere ble også buskfuurer og andre planter fjernet), se figur 16. I denne profilen var det følgende lag og fyllmasser, fra topp til bunn: Lag 1: Fin, mørk, homogen matjord, ca. 10–20 cm, tolket som påført vekstjord til hageanlegget, muligens med innhold av kompost. Det er mulig at en annen, opprinnelig masse ble fjernet før denne vekstjorden ble påført. Øvrige lag: de samme omrotede masser som i byggegropa for øvrig, se beskrivelse under.

Videre overvåking skjedde først fra 7.9.2017 og utover. Byggegropa var nå tilnærmet ferdig utgravd i dybden, ca. syv m ned til undergrunnen bestående av kvabb og fast fjell. Grunnvannsspeilet var oppe i dagen, se figur 17.

Fyllmasser innenfor byggegropa, fra topp til bunn, er her inndelt i øvre, midtre og nedre del da det ikke dreier seg om egentlige lag eller lagfølger: Øvre del: under gulvnivå, påførte masser med sand og grus samt rester av div. gammelt bygningsmateriale; treverk, rør, plast, tegl, betong, ledninger etc. Dette var nyere fyllmasser, alt omrottet uten klare lagfølger, samt lysebrun humus/jord iblandet mye naturlig stein i ulike størrelser. Midtre del: lysebrunt, påført homogent sandlag inkl. plastduk. Et sjikt med til dels leirholdig grus. Det var ikke grus over hele flaten, kun stedvis. Dette var tydelig påførte masser for planering og fundamentering til det eldre tilbygget. For øvrig bestod massene av mellombrun humus/jord med mellomstor naturstein, grus og sand, iblandet rød tegl i form av hele og fragmenterte teglstein, biter av røde teglrør (nyere materiale). Nedre del: undergrunn i form av lysegul/gul leirholdig

kvabb, deretter skifrig flisfjell, fast fjell og store steinblokker. Det var samme type fjell som ligger i dagen like sør for V-tilbygg.

Sammenfatning V-tilbygg: Det ble ikke gjort funn av kulturminner, kulturlag eller øvrige kulturspor i tilknytning til gravearbeidene. Området har lavt potensiale grunnet tidligere byggearbeider, graving og påførte bygningsmasser/-fundamentering til det eksisterende tilbygget som ble oppført tidlig på 2000-tallet.

Figur 14: Oversiktsfoto V-tilbygg, utvendig riving påbegynt. Fjell i dagen i forkant. Mot N-NØ. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0010

Figur 15: V-tilbygg: fast fjell og gammelt fundamentrør i SØ-del av byggegropa. Mot Ø. Fot Foto-nr: Cf53321_NIKU_0045

Figur 16: V-tilbygg: kant/profil mot hageanlegg. Mot Ø-SØ. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0050

Figur 17: V-tilbygg: byggegrop tilnærmet ferdig utgravd. Undergrunn bestående av gul, leirholdig kvabb, skifrig berg og fjell i undergrunnen (nedre lag). Grunnvannsspeilet var oppe i dagen. Mot V. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0058

Figur 18: V-tilbygg: detaljfoto av påført gruslag i byggegropa (øvre og midtre lag). Mot N-NV. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0044

Figur 19: V-tilbygg, Øvre del: under gulvnivå, påførte masser sand/grus/rester div. bygningsmateriale med deler av Midtre del fremgravd: lysebrunt, påført homogent sandlag inkl. plastduk. Planering, fundamentering. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0020.

5.1.2 Tiltak 2 - Ø-tilbygg – arkeologisk overvåking

Rive- og gravearbeidene for fjerning av eksisterende østre tilbygg/sidefløy til bolighuset var mindre omfattende sammenlignet med V-tilbygg, se figur 20. Den arkeologiske overvåkingen ble utført i perioden 11.–13.10.2017. Ved endt utgraving var byggegropa omlag 9 m, 4 m bred og 1–1,5 m dyp.

Det nye Ø-tilbygget skulle anlegges med dype vegger i nordre og søndre del, og det ble derfor gravd dypest i disse partiene. Det var ikke nødvendig å grave særlig dypt i midtre del av byggegropa, der det nye tilbygget skulle fundamenteres på samme nivå som det gamle tilbygget. Det ble gravd en grunn prøvesjakt i dette partiet, ca. 25 cm dyp, for å undersøke lag og lagfølger. Det var de samme nyere tids og omrotede masser her som under tilbygget for øvrig, se figur 21 og beskrivelse under.

Det var kun nyere tids omrotede masser i byggegropa for Ø-tilbygg, tilsvarende forhold som V-tilbygg. Fyllmasser, fra topp til bunn, er her inndelt i øvre og nedre del da det ikke dreier seg om egentlige lag eller lagfølger: Øvre del: under gulvnivå, påførte masser sand/grus/rester div. bygningsmateriale: treverk, rør, plast, tegl etc. I nordre del av byggegropa var det to metall-luker/-kummer, sannsynligvis lufteluker til gammelt vann- og kloakksystem. Nedre del: blandet lag med brun humus/matjord, alunskifer etc. Det var undergrunn i form av leirholdig, gul kvabb nederst, men også høyere opp grunnet omroting av massene. Ved videre graving i nordre del ble metall-lukene/-kummene avdekket nedover. I tillegg kom nyere ledninger for jordvarme og et eldre system med kloakkrør (ca. 2 m. ned i undergrunnen) til syne. Både jordvarmeledningene og kloakkrørene strekker seg fra husveggen og østover.

I søndre del av byggegropa lå en markant N–S-gående fjellrygg nærmest i dagen, med kun et tynt jorddekke over. Det ble avdekket en midlertidig profil langs hageanlegget i SØ-del. Her var det påførte masser i form av matjord til hageanlegget, tilsvarende som SØ-profilen i V-tilbygg (se over) og profilen i søndre grøft (se under).

Graving med en mindre gravemaskin fortsatte fra mandag 16.10.2017 utover NØ-del av byggegropa for Ø-tilbygg, i tilsvarende dybde som i byggegropa forøvrig. Det var nødvendig med fingraving for å påvise videre nedgravninger til jordvarme og en mulig oljetank i dette området. NIKU anså det ikke som nødvendig å overvåke denne gravingen.

Sammenfatning Ø-tilbygg: Det ble ikke gjort funn av kulturminner, kulturlag eller øvrige kulturspor i tilknytning til gravearbeidene. Området har lavt potensiale grunnet byggearbeider, graving og påførte bygningsmasser/-fundamentering til det eksisterende tilbygget som ble oppført tidlig på 2000-tallet.

Figur 20: Ø-tilbygg: oversiktsfoto før graving nedover i massene. Søndre dreneringsgrøft ved gravemaskinen. Mot S-SØ.
Foto-nr: Cf53321_NIKU_0078

Figur 21: Ø-tilbygg: midtre del av byggegrop. Liten prøvesjakt gravd ca. 25 cm ned. Kun nyere og omrotete masser. Mot V. Foto av HRA. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0001

Figur 22: Ø-tilbygg: oversikt nordre del med diverse kummer, jordvarmeledninger, kloakkrør. Prøvesjakt midtre del (foto 20) i bakkant. Mot SV. Foto av HRA. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0087

Figur 23: Fjellrygg N-S-gående, ved SØ-hjørne av hovedhuset, tilsvarer område for søndre del av Ø-tilbygg og søndre dreneringsgrøft. Mot V. Foto av HRA. Foto-nr: Cf53321_NIKU_00083

5.1.3 Tiltak 3 - Garasjen – arkeologisk overvåking

Den arkeologiske undersøkelsen ble utført 15.–16.5.2018 av Nora Furan. Været var svært varmt til årstiden å være. Feltarbeidet startet midt på dagen første feltdag, og det gikk noen timer før selve gravearbeidet kunne starte fordi det en stund var uklart for maskinfører hvor dypt det skulle graves, samt at det var en del utstyr og annet som måtte ryddes og flyttes bort før arbeidet kunne begynne. Det ble derfor noen timers venting for arkeolog.

Figur 24: Arbeidsbilde, graving under fjernet garasje. Sett mot NØ. Foto av NF. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0090

Feltarbeidet startet med fjerning av oppmurt blomsterbed i betong rett bak den fjernede garasjen. Deretter kunne maskinen grave bakover mot utkjørselen, fra vest mot øst. Massene bestod av subus og grus øverst, deretter matjord og til slutt pukk. Det var tydelig at den gang man bygde garasjen i 2005 ble det lagt på pukk bare der hvor man skulle dekke igjen sprekker i bakken da flaten som ble gravd ut var relativt ujevn i forhold til utbredelse av pukk. Det ble gravd ca. 60 cm i dybde over det hele. I søndre halvdel av gropa, under garasjen, ble det observert et stykke morkent treverk i et lag med hardpakket silt uten andre gjenstander (se figur 25). Trebiten så ikke ut til å ligge *in situ*. Det var ingen karakteristisk lukt å spore eller andre komponenter som tilsa middelaldersk opprinnelse (dyrebein etc.). Det er derfor heller sannsynlig at den tilhører byggearbeidene utført i 2005, uten at dette kan sies sikkert. Strukturen lå ca. 90 cm under terreng. Den morkne stokken var ca. 50 x 9 cm stor. Rett ved lå det en del mellomstore steiner, samt silt og sand. Et kort stykke øst for dette ble det observert kokstein i plan. Steinene var ikke store (8–10 cm) og bestod kun av ett sjikt (se figur 26).

Trestokken ble fjernet, og det ble gravd ferdig under garasjen. Naturbakken ble observert ca. 1 meter under terreng. I massene ble det også funnet et glasskår fra flaske, knuste biter skifer (uten merker), samt en del naturformede steiner (30–50 cm) som ble avdekket i hele flaten under garasjen. Det ble gravd maks 130 cm i dybde over det hele, noen steder grunnere.

Etter endt graving for garasje ble det gravd en grøft for strøm og vann, fra garasjen til huset. Øverst ble det observert pukk, deretter grus, matjord og mye store steiner. Naturbakken bestod av gul sand og grus, og lå ca. 65 cm under terreng. Det ble ikke observert kokstein eller kulturlag. Grøfta ble ca. 140 cm dyp.

Sammenfatning garasjen: Det ble avdekket et sjikt med kokstein i området under garasjen. Det ble ikke gjort andre funn fra middelalderen.

Figur 25: Funn av mørkent treverk under garasjen. Sett mot N. Foto av NF. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0092

Figur 26: Kokstein i plan under garasjen. Sett mot NØ. Foto av NF. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0098

5.2 Prosjekt GRØFT (NIKU prosjektnummer 1021091)

Det omsøkte tiltaket bestod av graving for utgang fra underetasje, drenering av bolig og graving av diverse grøfter samt gasstank, se figur 5 for de tre aktuelle grøftene samt illustrasjon figur 3 for drenering. NIKU utførte arkeologisk overvåking av gravearbeidene tilknyttet alle disse tiltakene. I det

følgende er grøftene inndelt i tre tiltak (nr. 4, 5 og 6), mens dreningen av bolig utgjør to tiltak (nr. 7 og 8).

5.2.1 Tiltak 4 - Vestre grøft inkl. gasstank – arkeologisk overvåking

Arkeologisk overvåking av graving av vestre grøft for spillvann ble utført 14.-15.8.2017. Overvåking av N-del av grøfta ble utført 14.8.2017, søndre og midtre del 15.8.2017.

Grøfta gikk fra nordsiden av vei-/grøftekant av Storhamargata vis-à-vis NRK-tomta, over gateløpet/asfalten og sørover inn på eiendommen, der den grenset mot NV-hjørne av V-tilbygg, se figur 5 (markert med orange farge). Det ble kun gravd innenfor selve asfaltveien. Det ble ikke gjort inngrep i veigrøfta som grenser mot NRK-tomta. Dette partiet ble dekket med grus under anleggsarbeidet, som en midlertidig passasje for gående og syklende. Fra Storhamargata og inn på eiendommen ble det gravd mellom to store bjørketrær innenfor et parti som tidligere var vestre inngangsparti til tomta. Det var et omfattende rotsystem etter et minst like stort tre i øvre del av grøfta, mellom de to stående bjørkene. Området for gasstanken lå innenfor eiendommen, og gikk ut fra grøfta i vestlig retning mot brakkeriggen, som lå lengst vest på eiendommen. Feltarbeidet innebar en del venting grunnet logistikk under gravingen: fjerning og henting av masser med lastebil, manuell graving rundt gamle rørsystem og rørarbeider utført av rørleggerfirma.

Den arkeologiske overvåkingen ble foretatt av hovedgrøfteløpet. Graving av området for gasstanken ble nedprioritert grunnet kun omrotete masser og ingen funn av kulturlag eller kulturminner i hovedgrøfteløpet.

Lagfølge i N-del av grøfta, fra topp til bunn: Lag 0: asfalt, med påfylt grov grus under som fundamentering. Lag 1: mørkebrun humus med en del naturlig stein samt noe skifrig stein. Massene var stedvis noe leirholdige i form av små partier med blåleire og gul leire. Laget var ca. 1,40 m på det dypeste i N-profil, og ca. 1,20 m på det dypeste i S-profil (målt fra asfalt). Omrotete og påførte masser. Lag 2: lysebrun, fin sand. Påførte masser over gammelt rør-/vannledningssystem som var anlagt litt nede i sanden. Rørleggerfirma koblet siden til nytt vannsystem. Profiler i grøfta ble grovrenset med graveskje.

Lagfølge i S-del av grøfta, fra topp til bunn: Lag 1: mellombrun, homogen og fin matjord med en del mellomstore til små naturstein. Det var mye røtter grunnet fjernet bjørk/rotsystem. Laget var ca. 1,20 m tykt på det dypeste. Lag 2: homogen gul kvabb/leire, nærmest steinfritt. Dette var øverste del av undergrunnen i området, og laget var ca. 1 m. tykt på det dypeste. Lag 3: undergrunnen fortsetter i form av et mørkere, leirholdig lag med mye naturstein i ulike størrelser.

I et midtre parti mellom nordre og søndre del av grøfta var det omrotete masser grunnet tidligere nedgravninger til kabel-/fibergrøfter. Det ble ikke påvist lag med matjord i dette partiet. Det var kun litt matjord over og massene var til dels iblandet i Lag 3 (omrotet). Lagfølge, fra topp til bunn: Lag 0: asfalt. Lag 1: grov stein og pukk. Dette var fundamentering under asfalt. Lag 2: gul kvabb/leire (undergrunn).

Sammenfatning V-grøft: Det ble ikke gjort noen funn av kulturminner, kulturlag eller øvrige kulturspor. Området har lavt potensiale grunnet tidligere inngrep: asfaltering, nedlegging av rørsystemer, kabel-/fibergrøfter etc. Grøfta var ca. 15 m lang, ca. 5 m bred og ca. 3 m dyp.

Figur 27: V-grøft, midtre del: div. generasjoner kabler avdekket. Nordre del i bakkant. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0037

Figur 28: V-grøft, søndre del: i inngangsparti mellom to store bjørketrær og med rotsystem etter et fjernet tre i midten: Lag 1, 2, 3. Mot V. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0032

5.2.2 Tiltak 5 - Søndre grøft – arkeologisk overvåking

Arkeologisk overvåking av søndre grøft, utgang fra underetasje til hage fra det nye V-tilbygget, ble påbegynt 23.8.2017 og sluttført i perioden 7.–25.9.2017. Nye planer underveis i arbeidet førte til at

grøfteløpet ble noe endret, ved at det dreide mer mot øst istedenfor mot sør som opprinnelig planlagt (opprinnelig grøft er markert med grønn farge i figur 5, jfr. detaljkart over gravde grøfter i vedlegg 7.2). Dette ble av NIKU vurdert som en mindre endring. Grøfta ble i praksis anlagt vis-à-vis søndre kant/grense for byggepropa til nye V-tilbygg i vest og strakk seg deretter rett østover til trappeanlegget som går fra hagen i sør opp til hovedhuset i nord. Grøfta er videre anlagt mellom øvre og nedre del av det tidligere øst-vest-gående hageanlegget.

Den arkeologiske overvåkingen ble utført av hele den Ø-V-gående grøfta som hadde følgende mål: lengde ca. 15 m Ø-V, bredde ca. 4 m N-S, dybde N-profil ca. 1,5–2 meter, dybde S-profil kun få cm.

Graving av øvre del av grøfta ble påbegynt 23.08.2017, som en mindre forlengelse av byggepropa for V-tilbygg. Det tilsvarende området med tidligere hageanlegg med buskfuurer beskrevet i *Tiltak 1 – V-tilbygg* over. I massene til grøfta var det fin, mørkebrun matjord iblandet mye stor og mellomstor naturlig stein samt røtter fra hageanlegget. Det ble observert og lagt til side enkelte *mulige* bryggestein, figur 31, samt et ubrent dyrebein (mer om bryggestein følger under). De aktuelle steinene lå løst i overflaten og spredt, og ble avdekket av gravemaskinen. Det var ingen kontekst i form av kulturlag eller lignende. Det var også en del naturlig skifrig stein i massene, der de mindre hadde en viss likhet med bryggestein. Dette kan følgelig utgjøre en feilkilde, og gir grunnlag for å avskrive de mulige bryggesteinene, dvs. at det i stedet dreier seg om naturlig kantete stein. Alt i alt er det et for svakt grunnlag til å anse disse steinene som sikre spor etter middelaldersk bosetning og aktiviteter.

Sentrale deler av N-profil i grøfta, lengde ca. 9 m, ble fremrensket med graveskje og dokumentert med beskrivelser og foto. Dette var den dypeste profilen. Den søndre profilen var kun noen få cm tykk og uten lag/lagfølger. Det ble ikke gjort sikre funn i N-profil. Det ble kun observert en ubrent dyreknoke og en mulig bryggestein, men uten påvisbar kontekst. Dette er for lite og usikkert til at det kan tolkes som spor etter bosetning og aktiviteter i middelalder.

Lag og lagfølger i profilen gjenspeilet for øvrig at grøfta er anlagt innenfor et hageanlegg. Lag og lagfølger var noe uensartet i hhv. vestre del og midtre/østre del av profilen, og beskrives derfor for seg:

Lag og lagfølger, fra topp til bunn i vestre del av N-profil, fra V-ende til ca. 3,20 m. østover: Lag 0: anlagt steinrekke til hageanlegg, 30–40 cm. Lag 1: fin, mørkebrun homogen matjord med noe grus, enkelte middels naturlige stein samt mange små røtter fra hageanlegget. Tolkes som påført vekstjord til hageanlegget, 40–50 cm. Lag 2: undergrunn bestående av skifrig fjell, 80 cm–1 m i profilen. Se figur 32.

Lag og lagfølger, fra topp til bunn i midtre og østre del av N-profil, fra enden av vestre profil (beskrevet over) til Ø-enden, ca. 5,80 m. lang: Lag 0: anlagt steinrekke til hageanlegg, 30–40 cm. Lag 1: lysebrun homogen matjord med noe grus og små stein, 20–35 cm (tykke i østre del). Dette laget ble ikke observert i vestre del av profilen. Tolkes som påførte masser til fundament for steinrekken over. Lag 2: tilsvarende som Lag 1 i vestre del av profilen (beskrevet over), men tynnere her enn i vestre del, 25–35 cm (tykke i vestre del). Lag 3: tilsvarende som Lag 2 i vestre del av profilen (beskrevet over).

Sammenfatning S-grøft: Ingen funn av kulturminner, kulturlag eller øvrige kulturspor. Området anses for å ha lavt potensiale grunnet tidligere inngrep, spesielt for hageanlegget. De mulige bryggesteinene

anses som usikre grunnet manglende kontekst samt forekomst av naturlig, kantete stein av tilsvarende størrelse i det samme området.

Figur 29: S-grøft: oversiktsfoto: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Grøft avdekket med nordre profil og skiferfjell i vestre del. Mot V. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0065

Figur 30: S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg: påbegynt graving øvre/vestre del av grøfta ved søndre kant av byggegrop for V-tilbygg (funnområde for mulige bryggestein). Mot V-SV. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0061

Figur 31: Mulige bryggestein samlet inn fra overflaten i området der det skal anlegges utgang fra underetasje til hage fra det nye V-tilbygget. Dette tilsvarer området med hageanlegg med buskfuruer langs (fjernet) rekke med kantstein vis-à-vis søndre grense for byggegropa for V-tilbygg. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0052

Figur 32: S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Vestre del og nærbilde av N-profil. Mot N. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0068

Figur 33: S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Midtre mot østre del av N-profil. Mot N. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0071

5.2.3 Tiltak 6 - Østre grøft – arkeologisk overvåking

Arkeologisk overvåking av østre grøft ble utført 22.6.2018, parallelt med dokumentasjon av Trafogrøfta, se under. Traseen strakk seg fra NØ-hjørne av hovedhuset i sør, over tomta/eiendommen i NØ-retning til Storhamargata, videre over gateløpet der den kobler seg på trafogrøftas vestre ende. Grøfta anlegges for kabel, med tilkobling til eksisterende trafostasjon i grensa mellom NRK-tomta og Torfinnsgate. Traseen for kabelgrøfta ble underveis i prosessen noe endret fra opprinnelig plan/søknad til en kortere trase. Endringen ble meldt av Vegdekke 18.6.2018 og godkjent av Riksantikvaren samme dag, både på telefon og e-post. Den undersøkte grøfta var ca. 22 meter lang, 60–70 cm bred og 90 cm til 1 meter dyp (bredde og dybde var smalere/grunnere enn angitt i opprinnelig plan/søknad), se illustrasjon figur 6.

Arkeologisk overvåking av søndre del av kabelgrøfta ble prioritert. Den nordre delen, dvs. partiet som krysser gateløpet, ble nedprioritert både av tidsmessige årsaker og fordi det ble antatt å være lavt potensiale for bevarte kulturlag under asfalten, jamfør erfaringer med graving av vestre grøft, se over. Den nordre delen ble gravd av Dobloug den 21.6.2018, og gravemaskinfører beskrev lag og lagfølger som moderne, nyere masser, figur 35.

Utsnitt av V-profil i søndre del av grøfta hadde følgende lagfølge, topp til bunn: Lag 1: brun humus, tolket som påført hagejord med en del grus, ca. 40–50 cm. tykt. Lag 2: lysebrun humus med stedvis leirholdige partier og en del mindre naturlige stein ca. 50 cm. tykt (ikke gravd til bunns). Laget var fuktig i nedre del.

Sammenfatning Ø-grøft: Ingen funn av kulturminner, kulturlag eller øvrige kulturspor. Området anses som å ha lavt potensiale grunnet tidligere inngrep, spesielt asfaltering i gateløpet og diverse nyere tids nedgravninger innenfor tomte/eiendommen.

Figur 34: Oversiktsfoto Ø-grøft i sør inkludert strekket over Storhamargata og kobling til Trafogrøfta med kulturlag til trafostasjonen i nord. Mot N-NØ. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0134

Figur 35: Ø-grøft: strekket over Storhamargata (ferdig gravd og gjenfylt). Mot V. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0129

Figur 36: Ø-grøft: strekket fra Storhamargata i retning husets NØ-hjørne. Mot S. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0130

Figur 37: Ø-grøft: utsnitt V-profil i søndre del av grøfta. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0133

5.2.4 Tiltak 7 - Drenering langs husets S-side - arkeologisk overvåking

Arkeologisk overvåking av dreneringsgrøft for eksisterende kjeller langs hovedhusets S-side ble utført 11.–12.10.2017, se angitte områder for drenering i figur 3.

Dreneringsgrøfta ble gravd langs grunnmuren, ca. 5–6 m lang, ca. 0,5 m bred og maks 1,50 m dyp. Det var ikke drenert langs huset tidligere. Det var kun humus og stein i massene og grunt ned til skifrig berg/skiferfjell. Det var mye fjell i dagen spesielt i den østre delen av grøfta, ved det SØ-hushjørnet og i grensen mot Ø-tilbygg.

Lag og lagfølger, fra topp til bunn: Lag 1: mellombrun humus med mye naturstein av ulike størrelser, derav mye stor stein. En del røde teglbitar. Grunne masser, flytende overgang til Lag 2: undergrunn i form av skifrig berg/skiferfjell.

Sammenfatning S-dreneringsgrøft: Ingen funn av kulturminner, kulturlag eller øvrige kulturspor. Område anses for å ha meget lavt potensiale grunnet tidligere inngrep. Grøfta ble gjenfylt med grus 12.10.2107.

S-dreneringsgrøft ble innmålt. Nordre langsida langs husveggen ble ikke målt. Det ble heller ikke målt bunnivå, da det ikke ble gjort funn.

Figur 38: Søndre dreneringsgrøft langs hovedhuset S-side, nærbilde. Mot V. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0077

5.2.5 Tiltak 8 - Drenering langs husets N-side – arkeologisk overvåking

Østre del av N-dreneringsgrøft langs hovedhusets nordre grunnmur ble arkeologisk overvåket den 30.8.2018. Den østre delen strakk seg fra husets østre hjørne til inngangspartiet/trappeoppgangen. Grøftas lengde var ca. 3–4 m, bredde ca. 1 m, dybde ca. 2–3 m (målene er omtrentlige). Det ble i tillegg avdekket et mindre område like nord for selve grøfta, for å få plassert/kommet til med

gravemaskinen. Denne delen ble avdekket omtrent til Lag 2, og med likeartete masser som i grøfta (se lagbeskrivelse).

Lag 1: Betongstein til hageanlegg med fint gruslag under som fundamentering. Lag 2: Mellombrun humus med grov grus, spredte partier med alunskifer. I øvre del en del søppel i form av ledninger, kabler, rør, plank, plast etc. Massene var fuktigere lenger ned i grunnen. Lag 3: Undergrunn i form av mørkebrun humus, fuktig og til dels leirholdig. Partier med gul kvabb samt små og mellomstore naturlige stein. Fjell i bunnpartiet.

Det har stått mindre trær, trolig hagebusker, helt inntil husmuren. Dette, samt tidligere graving til husets fundamentering etc., tilsier at massene er omrotet. Det ble ikke gjort funn av kulturminner, kulturlag eller øvrige kulturspor. Området anses for å ha meget lavt potensiale grunnet tidligere inngrep.

Øvrig del av N-dreneringsgrøft fra inngangspartiet/trappeoppgangen til husets vestre hjørne ble utsatt fordi området ikke var tilgjengelig for gravemaskinen grunnet øvrig anleggsarbeid/-konstruksjoner. Fordi det ble konstatert at potensialet for funn var å anse som svært lite i området, ble ikke dette gravearbeidet arkeologisk overvåket.

Undersøkt del av grøfta ble ikke innmålt med CPOS-GPS fordi arealet var lite, og fordi det er lett å lokalisere langs husets grunnmur (som vil bli stående).

Figur 39: Østre del av N-dreneringsgrøft før graving. Mot S. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0136

Figur 40: Østre del av N-dreneringsgrøft ferdig utgravd. Mot SØ. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0137

5.3 Prosjekt TRAFGRØFT (NIKU-prosjektnummer 1021344)

Prosjekt TRAFGRØFT ble utført som et tilleggsoppdrag i juni 2018, etter ny søknad fra tiltakshaver og dispensasjonsvedtak ved Riksantikvaren, jamfør kapittel 1.

5.3.1 Tiltak 9 – Trafogrøft – arkeologisk overvåking og dokumentasjon av kulturlag

NIKU utførte arkeologisk overvåking med undersøkelse og dokumentasjon av middelaldersk kulturlag av tiltak 9 - Trafogrøft i dagene 18.6. og 22.6.2018. Utførende entreprenør var Dobloug. Det arkeologiske feltarbeidet ble utført parallelt med overvåking av østre grøft, se over.

Grøfta skulle anlegges for kabel, med tilkobling i sør fra nordre ende av overnevnte østre grøft, videre noen få meter langs/parallelt med Storhamargata (i grøft) og deretter nordover langs sørøstre del av NRK-tomta i grensen mot Torfinnsgate til eksisterende trafostasjon i nord, se illustrasjon figur 6 over (markert med rosa farge). Den undersøkte grøfta var ca. 30 meter lang, 40–50 cm bred og 70–80 cm dyp.

Det ble påvist et tydelig og markant middelaldersk kulturlag i trafogrøfta, bevart under et matjordlag i nordre og midtre del. Kulturlaget ble observert av arkeolog under oppgravningen av grøfta, da flere bryggestein kom fram i dagen.

Bryggestein er stein som først ble varmet opp i et ildsted og så hatt opp i vann for å varme det opp. Etter gjentatt bruk sprakk steinene, og ble etter hvert kassert. Bryggestein dateres til perioden sen vikingtid og middelalder på Hedemarken (Pilø 2005). Det er påvist mye bryggestein innenfor Hamarkaupangen. Det indikerer bosetning og aktiviteter som matlaging, ølbrygging etc. Kulturlag

med bryggestein er tidligere påvist innenfor nærliggende villatomter, som f.eks. Storhamargata 116 (Amundsen 2013), Korsgata 36 (Amundsen og Molaug 2010), Hallvardsgate 12 (Amundsen 2012) og Bispegata 35 (Amundsen og Hafsal 2016).

Etter endt graving med gravemaskin ble begge profilveggene i den funnførende delen av grøfta fremrensket med graveskje av arkeolog i hele lengderetningen, i alt ca. 30 meter. Kulturlaget kunne følges fortløpende fra ca. 1 meter sør for selve trafostasjonen i nord til om lag 17–18 meter sørover i profilene, se figur 43–45. I de siste og sørligste 11 meterne, derav langs Storhamargata (i grøft), ble det ikke påvist kulturlag, se figur 46.

Det ble prioritert å dokumentere kulturlaget i NNØ-profil med profiltegning (1:20 – se vedlegg 7.3) og foto. Den SSV-profilen hadde relativt like lag og lagfølger og ble derfor ikke nærmere dokumentert utover ett foto, se figur 47. I og med at grøftas bredde kun var 40–50 cm og det dermed var kort avstand mellom de to profilene, var forholdene i motstående profil ganske like.

NNØ-profil i trafogrøfta, de dokumenterte 17–18 meter, hadde følgende lagfølge, topp til bunn:

Lag 1: lysegrått, tørt og løst matjordlag med en del mindre naturstein. Laget var relativt homogent langs hele profilen, stedvis noe omrotet med innhold av jernfragmenter (piggtråd, stolpe, metalltråd) og plast. En gjerdestolpe samt funn av en merkepinne til *Juniperus* (Einer) kan tilsa at det har vært en prydekk i området (i grensen mellom NRK-tomta og Torfinnsgate). Laget er mellom 20–45 cm tykt.

Lag 2: mørkebrunt, kompakt kulturlag bestående av stedvis mange bryggestein, kullblandet jord og stedvis leirholdige partier/linser (spesielt i nedre del). Spredte små biter rød tegl og to–tre ubrente dyrebeinfragment (ikke innsamlet). Dyrebeina er sannsynligvis fra middelalder i og med konteksten, men det tas forbehold om det kan dreie seg om nyere forstyrrelser. Laget var relativt homogent langs hele profilen, men stedvis noe omrotet; piggtråd og stolpe fra matjordlaget over gikk ned i kulturlaget. Ved hhv. 8 og 15 meter (målt fra nord) var det brudd i laget grunnet ansamlinger større naturstein. Det dokumenterte partiet av kulturlaget var mellom 30–70 cm tykt. Laget ble ikke gravd til bunns; det fortsetter lenger ned og er dermed tykkere enn i det undersøkte partiet. Laget var fuktigere og mer leirholdig i nedre del, og syntes også å være bedre bevart her enn i øvre del.

Det ble tatt ut en kullprøve til ¹⁴C-datering i bunnivået av kulturlaget om lag 11 meter fra nordre del av grøfta. I dette området var det en markant ansamling kull sammen med flere tydelig hardt brente bryggestein.

Øvrige partier av profilene i trafogrøfta, dvs. 1 meter nord for og 11 meter sør for dokumentert parti, inneholdt som nevnt ikke kulturlag, i alle fall lot det seg ikke påvise slike under undersøkelsen. Massene her var leirholdige, til dels fuktige, og inneholdt mye stor og mellomstor naturstein, plast, metalldele etc. Spesielt den søndre delen av grøfta som gikk parallelt med Storhamargata (i grøft) inneholdt nyere tids masser og var generelt omrotet.

Sammenfatning trafogrøft: det ble dokumentert automatisk fredete kulturminner/kulturspor i form av et middelaldersk kulturlag, beskrevet over, innenfor 17–18 meter av den 30 meter lange grøfta. Det ble tatt ut en kullprøve til ¹⁴C-analyse i bunn-nivået av kulturlaget på om lag 11 meter (målt fra nord). Prøven ble imidlertid ikke sendt inn til analyse da dette ikke ble ansett som hensiktsmessig for forståelsen av området. Undersøkelsen av trafogrøfta viser at NRK-tomta og tilstøtende områder har

høyt potensiale for funn av automatisk fredete kulturminner, slik at fremtidige tiltak bør overvåkes av arkeolog.

Figur 41: Oversiktsfoto Trafogrøft: grøfta gravd fra trafostasjonen og ned til grensen mot Storhamargata. Torfinngate i øst og NRK-jordet i vest. Mot S-SV. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0109

Figur 42: Trafogrøft oversikt: NRK-tomta og Domkirkeodden/Hedmarksmuseet i bakgrunnen. Torfinnsgate og trafostasjon i forgrunnen. Mot V. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0107

Figur 43: Trafogrøft NNØ-profil, foto 3 av kulturlag med piggråd i overgangen matjordlag/kulturlag, ca. 3,60 m. målt fra nord: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0112

Figur 44: Trafogrøft NNØ-profil, foto 8 av kulturlag: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0117

Figur 45: Trafogrøft NNØ-profil, foto 12 med blå plast og metalltråd, markerer enden på kulturlag ved 18 meter (målt fra nord): fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0122

Figur 46: Trafogrøft NNØ-profil, foto 15 med omrotete, nyere masser UTEN kulturlag i søndre del, parallelt med Storhamargata. Foto-nr: Cf53321_NIKU_0125

Figur 47: Trafogrøft SSV-profil: eksempel på kulturlag i parallell profil (kulturlag tilsvarende NNØ-profil). Foto-nr: Cf53321_NIKU_0128

5.4 Sammenfatning og konklusjon

NIKU utførte arkeologisk undersøkelse og overvåking i forbindelse med gravearbeider innenfor eiendommen Storhamargata 124, gnr. 1/bnr. 953 innenfor Hamarkaupangen, Hamar kommune, Hedmark i perioden 7.8.2017 til 30.8.2018. Eiendommen ligger innenfor den middelalderske Hamarkaupangen (ID 88381, kulturminnedatabasen Askeladden). Samtlige ni tiltak i prosjektet er kartfestet og nummerert i detaljkart i vedlegg 7.2.

Av de undersøkte tiltakene i prosjektet ble det dokumentert ett område med et entydig automatisk fredet kulturminne(r) i form av et middelaldersk kulturlag med bryggestein, kullblandet jord og enkelte dyrebeinfragment innenfor tiltak 9 – Trafogrøfta. Grøftetraseen var beliggende i sørøstre del av NRK-tomta/Kringkastingsjordet, der man fra tidligere undersøkelser og løsfunn vet at det er bevart kulturlag, jfr. kapittel 3. Sånn sett var det ingen stor overraskelse at det ble gjort funn nettopp i dette området.

Innenfor tomta til Storhamargata 124 ble det i tiltak 3 – Garasjen, i hovedsak påvist moderne eller omrotede masser, men det ble observert noe kokstein. Det ble også funnet en planke/stokk som var svært råttent, men denne antas å være fra nyere tid. Det var ikke mulig å identifisere hva slags struktur denne kan ha tilhørt. Det ble ikke forsøkt dendrokronologisk datering av treverket.

I tiltak 5 – Søndre grøft ble det gjort funn av enkelte *mulige* bryggestein i overflaten i øvre del av grøfta. I nordre profil lenger øst i samme grøft ble det observert en ubrent dyreknoke og en mulig bryggestein. Funnene er å regne som usikre på grunn av at det ikke er påvist sammenhenger eller kontekster i form av lag, funnkonsentrasjoner etc. De mulige bryggesteinene var ikke lenger i kulturlagskontekst og hadde også likhet med naturlige, kantete stein som lå i samme område. Disse funnene anses derved som usikre, og er ikke samlet inn.

I øvrig var det funntomt innenfor eiendommen, noe som kan forklares med i hovedsak to forhold; stedvis berg/fast fjell og moderne inngrep grunnet utbygging av hus, hageanlegg og andre tiltak. Det var moderne elementer og nedgravninger i form av bygningsdeler i tre og metall, rør, ledninger, rød tegl (takstein, murstein) etc. fordelt i ulike dybdenivå. Generelt er massene omrotet og redeponert. Hageanlegg og trær har også bidratt til forflytning og påfylling av masser innenfor eiendommen.

De omrotede og redeponerte massene kan forklare hvorfor det ikke lot seg gjøre å skille ut kulturlag eller funn for øvrig, jamfør at området ligger sentralt innenfor den middelalderske kaupangen. De nyere inngrepene kan både ha fjernet og forflyttet opprinnelige kulturlag. De mulige bryggesteinene i tiltak 5 – Søndre grøft (omtalt over) kan eventuelt ha fulgt med jordmasser fra en annen del av kaupangsområdet (redeponering). Det er generelt vanskelig å svare på om masser kan være forflyttet kort eller langt på grunnlag av denne enkeltstående undersøkelsen.

Med hensyn til bevaringstilstand/-forhold kan det generelt sies at det er dårlig bevaringstilstand og -forhold på stedet, grunnet lokal topografi (stedvis fast fjell, skrint flere steder), tørre jordmasser (umettet sone/over grunnvannstand), samt omroting ved nyere inngrep/fyllmasser (konf. Norsk Standard 9451:2009). Det er ikke foretatt en grundigere vurdering av disse forholdene, da det ikke inngikk i oppdraget.

6 Litteratur

Amundsen, H.R. og Hafsal, N.Aa. 2016. *Arkeologisk undersøkelse/overvåking. Bispegata 35, gnr.1/bnr.1222, Hamarkaupangen, Hamar kommune, Hedmark. NIKU Oppdragsrapport 113/2016.* Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Amundsen, H.R. 2013. *Arkeologisk overvåking graving for garasje og gårds plass, Storhamargt. 116, gnr.1/bnr.1167, Hamarkaupangen, Hamar kommune, Hedmark. NIKU Oppdragsrapport 79/2013,* Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Amundsen, H.R. 2012. *Arkeologisk overvåking/etterkontroll. Drenering av kjeller, Hallvardsgt. 12, gnr.1/bnr.1238, Hamarkaupangen, Hamar kommune, Hedmark. NIKU Oppdragsrapport 115/2012,* Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Amundsen, H.R. og Molaug, P. 2010. *Arkeologisk overvåking ved graving for renovering vann- og avløpsledning og utbedring drenering av hovedhus Korsgata 36 gnr.1/bnr.1043, Hamarkaupangen, Hamar k., Hedmark 13-22.09.2010. NIKU Oppdragsrapport 181/2010.* Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Askeladden, nasjonal kulturminnedatabase: [www.http://askeladden.ra.no](http://askeladden.ra.no).

Brendalsmo, J. 2007. *Bispegata 41 Hamar. Arkeologisk overvåking.* Rapport Arkeologiske utgravninger Hamar.

Johannessen, L. og J-E. Eriksson (red.) 2015. *Faglig program for middelalderarkeologi. Byer, sakrale steder, befestninger og borger.* Riksantikvaren.

Johansen, L-M. Bye 2011a. *Storhamargaten 116, Hamarkaupangen, Hamar. Arkeologisk overvåking og etterundersøkelse av gravearbeider i forbindelse med utbedring av enebolig.* NIKU Oppdragsrapport 291/2011, Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Johansen, L-M. Bye 2011b. *Storhamargaten 114B, Hamarkaupangen, Hamar. Arkeologisk overvåking av gravearbeider i forbindelse med utbygging av enebolig.* NIKU Oppdragsrapport 115/2011, Norsk institutt for kulturminneforskning, Oslo.

Müller, Vibe, I.H. 2000. Hamarkrøniken. Et puslespill om Hamar gård, kaupang og by. *Universitetets Oldsaksamling Årbok, 1999 (1994-99),* Oslo.

Norsk Standard 9451:2009. *Kulturminner. Krav til miljøovervåking og -undersøkelse av kulturlag.* Standard Norge.

Pedersen, E-A. 2000. Tusen års historie i kirkegårdens dyp, fra utgravningene ved Hamar Domkirkeruin 1988-1992. *Universitetets Oldsaksamling Årbok, 1999 (1994-99),* Oslo.

Pilø, L. 2005. *Bosted - urgård - enkeltgård. En analyse av premisene i den norske bosetningshistoriske forskningstradisjon på bakgrunn av bebyggelsesarkeologisk feltarbeid på Hedemarken.* Avhandling for dr.art.graden ved Universitetet i Oslo. Oslo Archaeological Series Vol.3, University of Oslo.

Sellevoold, B. J. 2001. *From death to life in medieval Hamar. Skeletons and graves as historical source material.* Acta Humaniora 109.

Sæther, T. 1995. *Hamar i middelalderen*. Hedmarksmuseet og Domkirkeodden, Hamar.

Sæther, T. 2005. *A short History of Medieval Hamar*. Domkirkeodden, Hamar.

Sæther, T. 2009. Det arkeologiske materialet fra Hamarkaupangen. *Fra kaupang og bygd 2009, Årbok for Hedmarksmuseet*, Hamar.

Sæther, T. 2011. Rapport fra Arkeologiske undersøkelser på Kringkastingsjordet, Hamarkaupangen, Hamar 2011. Hedmarksmuseet/Hedmark fylkeskommune

Referanser saksgang:

Prosjekt HUS:

Hedmark fylkeskommunes brev datert 08.02.2016 (REF. Sak.nr. 15/9247-5), adressert til Riksantikvaren: Søknad om tillatelse til inngrep i automatisk fredet kulturminne Hamarkaupangen id 88381 – Storhamargata 124 – gnr/bnr 1/953 – Hamar kommune.

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), brev datert 04.05.2016 (Vår ref. 305/16/554.2/NFF), adressert til Riksantikvaren: 1020834. Arkeologisk overvåking/utgravning på Storhamargata 124, Hamarkaupangen (prosjektbeskrivelse og budsjett).

Riksantikvarens brev datert 19.04.2016 (REF. 16/00271-2. ARK. P-plansaker 95-96 Hamar kom. - He), adressert til NIKU: Oppdragsbestilling – arkeologisk overvåking/utgravning – Storhamargata 124 – Hamarkaupangen.

Prosjekt GRØFT:

Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), brev datert 24.05.2017 (Vår ref. 327/17/554.2/NFF), adressert til Riksantikvaren: 1020834. Arkeologisk undersøkelse i forbindelse med graving av grøfter og gasstank på Storhamargata 124 (prosjektbeskrivelse og budsjett).

Riksantikvarens brev datert 27.04.2017 (REF. 16/00271-18. ARK. P-plansaker 95-96 Hamar kom. - He), adressert til NIKU: Oppdragsbestilling – graving av grøfter og gasstank i forbindelse med oppgradering av bolig på eiendommen Storhamargata 124 i Hamar kommune.

Riksantikvarens brev datert 13.06.2017 (REF. 16/00271-20. ARK. P-plansaker 95-96 Hamar kom. - He), adressert til John Niclas Hage (tiltakshaver): Innvilget søknad om dispensasjon etter kulturminneloven § 8 første ledd for graving – graving for utgang fra underetasje, samt grøfter og gasstank ved Storhamargata 124, 1/953, på Hamarkaupangen – id 88381, Hamar kommune.

Prosjekt TRAFGRØFT:

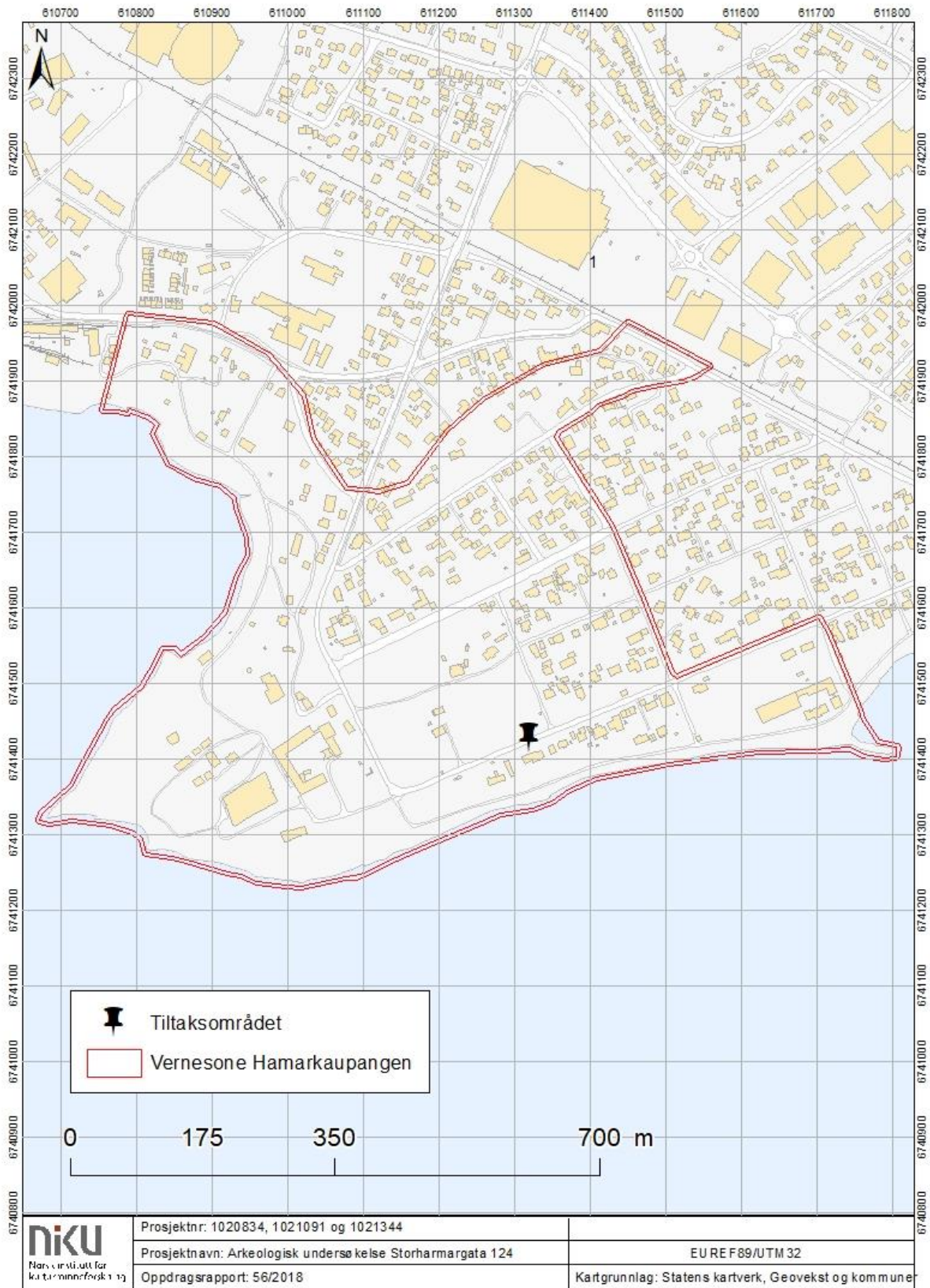
Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU), brev datert 11.06.2018 (Vår ref. 324/18/554.2/NFF), adressert til Riksantikvaren: Viser til oppdragsbestilling og oversender prosjektbeskrivelse og budsjett for arkeologiske undersøkelser på Storhamargata 124.

Riksantikvarens brev datert 29.05.2018 (REF. 16/00271-23. ARK. P-plansaker 95-96 Hamar kom. - He), adressert til NIKU: Oppdragsbestilling – graving av grøft til trafo i forbindelse med oppgradering av bolig på eiendommen Storhamargata 124 i Hamar kommune.

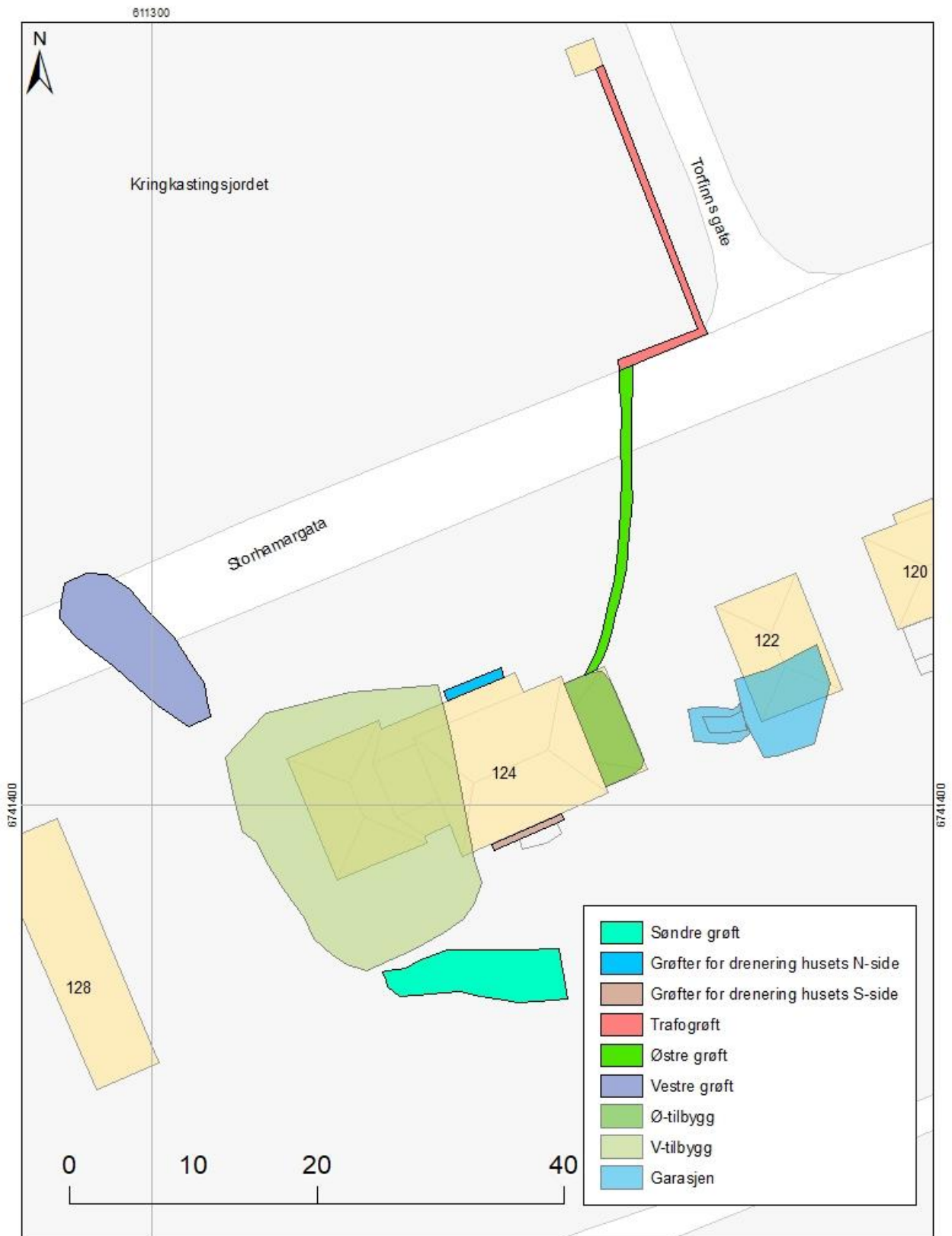
Riksantikvarens brev datert 13.06.2018 (REF. 16/00271-25. ARK. P-plansaker 95-96 Hamar kom. - He), adressert til John Niclas Hage (tiltakshaver): Innvilget søknad om tillatelse etter kulturminneloven § 8 første ledd til graving av grøft ved Storhamargata 124 - 1/953 – Hamar kommune, Hedmark fylke – id. 88381.

7 Vedlegg

7.1 Kart, oversikt

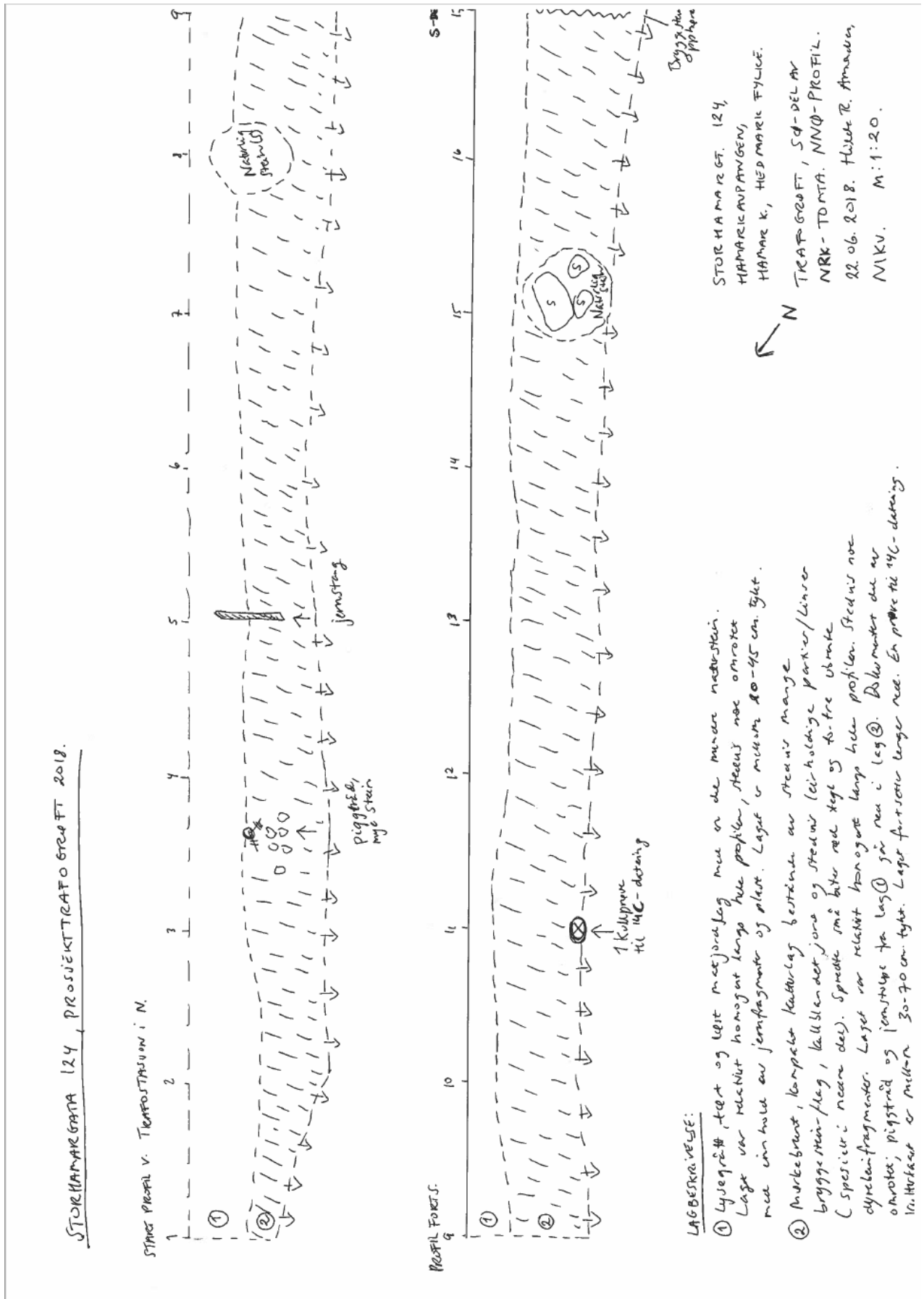
7.2 Kart, detalj

Prosjektnr: 1020834, 1021091 og 1021344
 Prosjektnavn: Arkeologisk undersøkelse Storhamargata 124
 Oppdragsrapport: 56/2018

EUREF89/UTM 32
 Kartgrunnlag: Statens kartverk, Geovekst og kommuner

7.3 Profiltegning, trafogrøft

7.4 Fotoliste

Filnavn	Opptaks-dato	Motiv	Sett mot	Fotograf
Cf53321_NIKU_0001.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto Storhamargata 124 (front)	S	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0002.JPG	08.08.2017	Grøftegraving 08.08.2017 (iltak 4 – vestre grøft)	SV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0003.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto garasjen	S	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0004.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto Ø-tilbygg, innvendig riving 8.8.2017	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0005.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto Storhamargata 124 (bakside), tatt fra nedkant hage, inkl. V-tilbygg. Ø-tilbygg skjult av busker	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0006.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto Ø-tilbygg med garasjen i bakkant	N-NØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0007.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto hageanlegg og Mjøtsutsikt, foto tatt fra platting bak villaen	S	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0008.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto hageanlegg og Mjøtsutsikt, foto tatt fra platting bak villaen	S-SV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0009.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto V-tilbygg, utvendig riving påbegynt	N-NV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0010.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto V-tilbygg, utvendig riving påbegynt. Fjell i dagen i forkant	N-NØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0011.JPG	08.08.2017	V-tilbygg, betong-/grunnmur detalj	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0012.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto garasjen	S	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0013.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto garasjen	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0014.JPG	08.08.2017	Oversiktsfoto Storhamargata 124 med deler av garasjen	V-NV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0015.JPG	10.08.2017	V-tilbygg, riving øvre deler	NV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0016.JPG	10.08.2017	V-tilbygg, riving øvre deler	SV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0017.JPG	10.08.2017	V-tilbygg, riving øvre deler	SØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0018.JPG	10.08.2017	Utkant V-tilbygg. Påførte masser: leire, sand, grus	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0019.JPG	10.08.2017	Utkant V-tilbygg. Påførte masser: leire, sand, grus, brustein	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0020.JPG	10.08.2017	V-tilbygg, Øvre del: under gulvnivå, påførte masser sand/grus/rester div. bygningsmateriale med deler av Midtre del fremgravd: lysebrunt, påført homogent sandlag inkl. plastduk. Planering, fundamentering	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0021.JPG	10.08.2017	V-tilbygg detalj, Øvre del: under gulvnivå, påførte masser sand/grus/rester div. bygningsmateriale med deler av Midtre del fremgravd: lysebrunt, påført homogent sandlag inkl. plastduk. Planering, fundamentering	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0022.JPG	10.08.2017	V-tilbygg, Nedre del: mellombrun humus med mellomstor naturstein, grus og sand, noe rød tegl (nyere materiale). Profilkant i N-del. Nedgravd til undergrunnen i SV-del innenfor grunnmur	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0023.JPG	10.08.2017	V-tilbygg, Nedre del: mellombrun humus med mellomstor naturstein, grus og sand, noe rød tegl (nyere materiale). Profilkant i N-del. Nedgravd til undergrunnen i SV-del innenfor grunnmur	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0024.JPG	10.08.2017	V-tilbygg, Nedre del: mellombrun humus med mellomstor naturstein, grus og sand, noe rød tegl	-	Hilde R. Amundsen

		(nyere materiale). Profilkant i N-del. Nedgravd til undergrunnen i SV-del innenfor grunnmur		
Cf53321_NIKU_0025.JPG	14.08.2017	V-grøft, nordre del: graving påbegynt innenfor asfalt i nordre del av grøft	Ø	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0026.JPG	14.08.2017	V-grøft, nordre del. Detalj påførte, omrotete masser	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0027.JPG	14.08.2017	V-tilbygg: dybde ned til fast fjell og høy, kraftig grunnmur av betong	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0028.JPG	14.08.2017	V-tilbygg: jordmasser over fast fjell, sannsynligvis naturlige masser benyttet som fyllmasser for fundamentering av tilbygget (bygd tidlig 2000-tall)	NØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0029.JPG	14.08.2017	V-tilbygg: jordmasser over fast fjell, sannsynligvis naturlige masser benyttet som fyllmasser for fundamentering av tilbygget (bygd tidlig 2000-tall), nærmest husveggen	NØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0030.JPG	15.08.2017	V-grøft, søndre del: gjenfylling over nye rør i nordre del av grøfta	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0031.JPG	15.08.2017	V-grøft, søndre del: påbegynt grøft sørover i retning V-tilbygg, i inngangsparti mellom to store bjørketrær og med en stor rot etter et fjernet tre i midten. Fin matjord i Lag 1	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0032.JPG	15.08.2017	V-grøft, søndre del: i inngangsparti mellom to store bjørketrær og med rotsystem etter et fjernet tre i midten; Lag 1, 2, 3	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0033.JPG	15.08.2017	V-grøft, søndre del: i inngangsparti mellom to store bjørketrær og med en stor rot etter et fjernet tre i midten, ferdig nedgravd til undergrunnen; Lag 1, 2, 3, detalj	Ø	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0034.JPG	15.08.2017	V-grøft, midtre del: omrotete lag grunnet kabel-/fibergrøfter	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0035.JPG	15.08.2017	V-grøft, midtre del: omrotete lag grunnet kabel-/fibergrøfter	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0036.JPG	15.08.2017	V-grøft: oversiktsfoto nordre del med fibergrøft (midtre del)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0037.JPG	15.08.2017	V-grøft, midtre del: div. generasjoner kabler avdekket, med rørleggere. Nordre del i bakkant	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0038.JPG	15.08.2017	V-grøft: oversiktsfoto ferdig gravd grøft med rørleggere	NV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0039.JPG	15.08.2017	V-grøft: oversiktsfoto ferdig gravd grøft med rørleggere	NV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0040.JPG	21.08.2017	V-tilbygg: moderne/nyere fyllmasse graves ut innenfor revet grunnmur, anleggelse av byggegrop for nytt tilbygg	SØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0041.JPG	21.08.2017	V-tilbygg: moderne/nyere fyllmasse graves ut innenfor revet grunnmur, anleggelse av byggegrop for nytt tilbygg	Ø	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0042.JPG	21.08.2017	V-tilbygg: moderne/nyere fyllmasse graves ut innenfor revet grunnmur, anleggelse av byggegrop for nytt tilbygg	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0043.JPG	21.08.2017	V-tilbygg: moderne/nyere fyllmasse graves ut innenfor revet grunnmur, anleggelse av byggegrop for nytt tilbygg, med NRK-tomta i bakkant	NV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0044.JPG	21.08.2017	V-tilbygg: detaljfoto av påført gruslag i byggegropa	N-NV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0045.JPG	21.08.2017	V-tilbygg: fast fjell og gammelt fundamentør i SØ-del av byggegropa	Ø	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0046.JPG	21.08.2017	V-tilbygg: NØ-hjørne ved rest av betonggrunnmur, profil med kun nyere fyllmasser	NØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0047.JPG	22.08.2017	V-tilbygg: fjerning av fjell i SØ-del av byggegropa	Ø-NØ	Hilde R. Amundsen

Cf53321_NIKU_0048.JPG	22.08.2017	V-tilbygg: profil langs SØ-del av byggegroppa, grenser opp mot opp hageanlegg med buskfuru i ytterkant (kantstein og brustein fjernet)	Ø	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0049.JPG	23.08.2017	V-tilbygg: fortsatt graving av byggegropp, knusing og fjerning av fast fjell	S-SV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0050.JPG	23.08.2017	V-tilbygg: kant/profil mot hageanlegg	Ø-SØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0051.JPG	23.08.2017	Mulige bryggestein samlet inn fra overflaten i området der det skal anlegges utgang fra underetasje til hage fra det nye V-tilbygget, tilsvarer området med hageanlegg med buskfuru langs (fjernet) rekke med kantstein vis a vis søndre grense for byggegroppa for V-tilbygg	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0052.JPG	23.08.2017	Mulige bryggestein samlet inn fra overflaten i området der det skal anlegges utgang fra underetasje til hage fra det nye V-tilbygget, tilsvarer området med hageanlegg med buskfuru langs (fjernet) rekke med kantstein vis a vis søndre grense for byggegroppa for V-tilbygg	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0053.JPG	23.08.2017	Ø-tilbygg: øvre del revet	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0054.JPG	23.08.2017	Ø-tilbygg: detaljfoto av øvre del revet	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0055.JPG	07.09.2017	V-tilbygg: byggegropp gravd ned til undergrunn og grunnvannsspeil	N-NØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0056.JPG	07.09.2017	Utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg: påbegynt graving av grøft. Byggegropp V-tilbygg til venstre i foto	Ø	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0057.JPG	07.09.2017	Oversiktsfoto: byggegropp V-tilbygg med påbegynt graving av grøft for utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg i bakkant	S	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0058.JPG	22.09.2017	V-tilbygg: byggegropp tilnærmet ferdig utgravd	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0059.JPG	22.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0060.JPG	22.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg: oversiktsfoto over hageanlegget der grøfta skal anlegges	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0061.JPG	22.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg: påbegynt graving øvre/vestre del av grøfta ved søndre kant av byggegropp for V-tilbygg (funnområde for mulige bryggestein)	V-SV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0062.JPG	22.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg: grøft gravd østover fra området for utgang (foto 61), anlagt mellom øvre og nedre del av det øst-vest-gående hageanlegget	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0063.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Oversiktsfoto: grøft avdekket 7 m.	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0064.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Oversiktsfoto: grøft avdekket 7 m.	Ø	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0065.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Oversiktsfoto: grøft avdekket med nordre profil og skiferfjell i vestre del	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0066.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Oversiktsfoto: grøft avdekket 9 m. Skiferfjell i vestre del	Ø	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0067.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Vestre del av N-profil	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0068.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Vestre del og nærbilde av N-profil	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0069.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Vestre mot midtre del av N-profil	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0070.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Vestre mot midtre del og nærbilde av N-profil	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0071.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Midtre mot østre del av N-profil	N	Hilde R. Amundsen

Cf53321_NIKU_0072.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Midtre mot østre del og nærbilde av N-profil	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0073.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Østre del av N-profil	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0074.JPG	07.09.2017	S-grøft: utgang underetasje til hage fra nye V-tilbygg. Østre del og nærbilde av N-profil	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0075.JPG	07.09.2017	S-grøft: skiferfjell og fast fjell høyt opp i dagen i vestre del av grøfta, vis a vis søndre kant av byggegropp for V-tilbygg	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0076.JPG	11.10.2017	Søndre dreneringsgrøft langs hovedhuset S-side	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0077.JPG	11.10.2017	Søndre dreneringsgrøft langs hovedhuset S-side, nærbilde	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0078.JPG	11.10.2017	Ø-tilbygg: oversiktsfoto før graving nedover i massene. Søndre dreneringsgrøft ved gravemaskinen	S-SØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0079.JPG	11.10.2017	Ø-tilbygg: to metall-luker i nordre del av Ø-tilbygg. Sannsynligvis lufteluker til gammelt vann- og kloakksystem	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0080.JPG	12.10.2017	Søndre dreneringsgrøft gjenfylt med grus. Fjellrygg i front	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0081.JPG	12.10.2017	Ø-tilbygg: nordre del avdekket med gravemaskin. Gammelt vann- og kloakksystem og ledning for jordvarme	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0082.JPG	12.10.2017	Ø-tilbygg, nordre del: dyp nedgravning til kloakkrør (ca. 2 m ned), metall-luker/kummer og ledninger for jordvarme	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0083.JPG	12.10.2017	Fjellrygg N-S-gående, ved SØ-hjørne av hovedhuset, tilsvarer område for søndre dreneringsgrøft og søndre del av Ø-tilbygg	N	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0084.JPG	13.10.2017	Ø-tilbygg: fjellrygg i S-del av byggegroppa, brytes opp av gravemaskinen	NØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0085.JPG	13.10.2017	Ø-tilbygg: fjell i dagen ved S-del av byggegropp for Ø-tilbygg/overgang søndre dreneringsgrøft. Garasjen i bakkant	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0086.JPG	13.10.2017	Ø-tilbygg: midtre del av byggegropp. Liten prøvesjakt gravd ca. 25 cm ned. Kun nyere og omrotete masser	SV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0087.JPG	13.10.2017	Ø-tilbygg: oversikt nordre del av østre tilbygg med diverse kummer, ledninger, rør. Prøvesjakt midtre del (foto 86) i bakkant	SV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0088.JPG	15.05.2018	Oversikt etter riving av garasje	N	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0089.JPG	15.05.2018	Oversikt etter riving av garasje	Ø	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0090.JPG	15.05.2018	Arbeidsbilde under garasjen	NØ	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0091.JPG	16.05.2018	Funn av treverk	N	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0092.JPG	16.05.2018	Funn av treverk	N	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0093.JPG	16.05.2018	Funn av treverk	V	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0094.JPG	16.05.2018	Oversikt etter graving	NØ	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0095.JPG	16.05.2018	Funn av treverk	N	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0096.JPG	16.05.2018	Arbeidsbilde	NØ	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0097.JPG	16.05.2018	Bryggestein i plan under garasjen	N	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0098.JPG	16.05.2018	Bryggestein i plan under garasjen	NØ	Nora Furan

Cf53321_NIKU_0099.JPG	16.05.2018	Bryggestein i plan under garasjen	NØ	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0100.JPG	16.05.2018	Graving av grøft fra garasjen til huset	V	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0101.JPG	16.05.2018	Graving av grøft fra garasjen til huset	S	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0102.JPG	16.05.2018	Graving av grøft fra garasjen til huset	Ø	Nora Furan
Cf53321_NIKU_0103.JPG	18.06.2018	Trafogrøft, påbegynt graving fra trafostasjon i N til Storhamargata i S	S-SV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0104.JPG	18.06.2018	Trafogrøft, detalj nordre del under graving	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0105.JPG	18.06.2018	Trafogrøft oversiktsfoto: fra Storhamargata i S mot trafostasjon i N.	N-NV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0106.JPG	18.06.2018	Trafogrøft oversiktsfoto: fra trafostasjon i N mot Storhamargata i S. Storhamargata 124 (huset) i bakgrunnen	S-SV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0107.JPG	18.06.2018	Trafogrøft oversikt: NRK-tomta og Domkirkeodden/Hedmarksmuseet i bakgrunnen	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0108.JPG	18.06.2018	Trafogrøft oversikt: NRK-tomta i forgrunnen, N-del av trafogrøfta i bakgrunnen	N-NØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0109.JPG	18.06.2018	Trafogrøft oversikt: grøfta gravd nesten helt ned til grensen mot Storhamargata	S-SV	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0110.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 1 kulturlag: nordre del ved trafostasjonen	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0111.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 2 kulturlag: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0112.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 3 kulturlag med piggetråd i overgangen matjordlag/kulturlag: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0113.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 4 kulturlag: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0114.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 5 kulturlag: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0115.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 6 kulturlag med brudd pga. store naturstein (rast ut) ved ca.8 meter: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0116.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 7 kulturlag: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0117.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 8 kulturlag: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0118.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 9 kulturlag: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0119.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 10 kulturlag: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0120.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 11 kulturlag med store naturstein ved ca.16 meter: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0121.JPG	22.06.2018	Som Cf_NIKU_0120.JPG (over)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0122.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 12 med blå plast og metalltråd, markerer enden på kulturlag: fortløpende profilfoto fra N mot S i profilen (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0123.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 13 UTEN kulturlag i søndre del i retning Storhamargata (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0124.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 14 UTEN kulturlag i søndre del, i området der profilen svinger mot Storhamargata (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0125.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 15 UTEN kulturlag i søndre del, parallelt med Storhamargata (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0126.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 16 UTEN kulturlag i søndre del, parallelt med Storhamargata (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen

Cf53321_NIKU_0127.JPG	22.06.2018	Trafogrøft NNØ-profil 17 UTEN kulturlag i søndre del, ved enden mot Storhamargata der grøfta krysser gateløpet (start: Cf_NIKU_0110)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0128.JPG	22.06.2018	Trafogrøft SSV-profil: eksempel på kulturlag i parallell profil (kulturlag tilsvarende NNØ-profil)	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0129.JPG	22.06.2018	Ø-grøft: strekket over Storhamargata (ferdig gravd og gjenfylt)	V	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0130.JPG	22.06.2018	Ø-grøft: strekket fra Storhamargata i retning husets NØ-hjørne	S	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0131.JPG	22.06.2018	Ø-grøft: utsnitt V-profil i nordre del av grøfta	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0132.JPG	22.06.2018	Ø-grøft: utsnitt V-profil i midtre del av grøfta	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0133.JPG	22.06.2018	Ø-grøft: utsnitt V-profil i søndre del av grøfta	-	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0134.JPG	22.06.2018	Oversiktsfoto: Ø-grøft i sør inkludert strekket over Storhamargata og koblingen til Trafogrøfta med kulturlag til trafostasjonen i nord	N-NØ	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0135.JPG	22.06.2018	Trafogrøft: del av grøfta parallelt med Storhamargata UTEN kulturlag	Ø	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0136.JPG	30.08.2018	N-dreneringsgrøft: Østre del av N-dreneringsgrøft før graving	S	Hilde R. Amundsen
Cf53321_NIKU_0137.JPG	30.08.2018	N-dreneringsgrøft: Østre del av N-dreneringsgrøft ferdig utgravd	SØ	Hilde R. Amundsen

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 56/2018

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt.
14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00